

ROZHĽADY

ŠKOLA ANNALES - NÁČRT JEJ PÔSOBENIA PRI PRÍLEŽITOSTI 85. VÝROČIA ZALOŽENIA A 90. NARODENÍN JEJ POPREDNÉHO PREDSTAVITEĽA MARCA FERRA A NA PAMIATKU JACQUA LE GOFFA

Ján JAKUBEJ

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Katedra histórie,
jjakubej@ukf.sk

JAKUBEJ, Ján. *Annales school – describe to it's activity by occasion of 85. anniversary of foundation, 90. birthday of it's leading person Marc Ferro and on memory Jacques Le Goff.* In this article I try to describe history of the Annales school since it's constitution in 1929 to the present. I observe the theories, which inspired this school. About all I addit attention to book – titles, which was wrote by historians, associated in inducted Annales. Especially belaud the most distinguished personalities, for example Marc Bloch, Lucien Febvre, Fernand Braudel, Jacques Le Goff or Roger Chartier. I illuminate to their apport for history in France and for the other countries (for example in Bohemia, Brasil, Poland or Spain). I believe, that the fourth generation of Annales school actually exist and in future will provide new impulses and themes for historical research.

Kľúčové slová: škola Annales, psychohistória, dejiny mentalít, dejiny ženy

Keywords: Annales school, psychohistory, history of mentality, woman history

Úvod

V historiografii dvadsiateho storočia, poznačenej okrem iného kataklizmami dvoch celosvetových konfliktov a terorom totalitných vlád vyklíčili mnohé smery, ktorých odkaz ostáva dodnes aktuálny a plody ich práce sa stali míľnikmi na vedeckom kolbišti. K najprínosnejším pre európsku – a teda aj slovenskú – historickú vedu možno zaradiť francúzsku školu Annales (1929 – dodnes). Nakoľko sa mi javí, že jej významu nebola v doterajšej slovenskej spisbe venovaná dostatočná pozornosť, vzdávam jej aspoň tento skromný hold pri príležitosti 85. výročí založenia.

Snažím sa o objektivitu – preto nijako nezastieram, že sa voči aktivitám mnou skúmanej skupiny ozvali aj kritické hlasy – no ani neznižujem úspechy, ktoré

dosiahla pri obnove dôvery v históriu najmä po roku 1945 a vysoko si vážim impulzy, ktoré vyslala a ktoré inšpirovali historiografie viacerých európskych – i mimoeurópskych – krajín Zachytávam jej pôsobenie síce heslovite, no s úsilím o čo najväčšiu možnú komplexnosť. Venujem síce väčší priestor prvej generácii a „otcom zakladateľom“ – Marcovi Blochovi a Lucienovi Febvrovi, no robím tak predovšetkým preto, že na ich myšlienky nadviazali ďalší a navyše ich pôsobenie vyzdvihujú aj renomovaní vedci, venujúci sa škole Annales (napr. Peter Burke¹). Začleňujem ju do širšieho kontextu (napr. s novou históriou či historickou esejistickou²). Vychádzam z literatúry zväčša českej, no v menšej miere taktiež z anglickej a francúzskej. Samozrejme aj škola Annales čerpala inšpiráciu z viacerých starších smerov či názorov predchádzajúcich vzdelancov napr. Maurica Halbwachsa³).

Cieľom tohto článku je predstaviť aj menej významných členov spomínanej skupiny a neopomenúť prínosné práce všetkých. Nakoľko však ostáva mojim úsilím priblížiť jej prínos čo najširšiemu okruhu čitateľov, poukazujem na preklady diel spomínaných autorov do češtiny, niekedy – mimoriadne zriedkavo – aj do slovenčiny.

Na základe vyššie uvedeného cieľa som sa snažil sformulovať nosné otázky výskumu problematiky. Napokon som dospel k štyrom: Kto vlastne – vzhľadom k sporu, či rozlišovať tri, alebo štyri generácie – patrí k škole Annales? Aké okruhy tém zaujali pozornosť jej členov? Prečo sa niektorým z nich nevenuje takmer žiadna pozornosť, hoci inšpiratívnosťou svojej práce za „velikánmi“ nijako nezaostávajú? Ktoré práce spomínaných historikov sú už preložené?

Príspevok je rozdelený do štyroch častí – úvodu, prvej a druhej kapitoly a záveru. V prvej z nich načrtávam vývoj školy Annales a určujem jej inšpirátorov. V nasledujúcej sa venujem jej predstaviteľom a ich prístupu k historickej vede, pričom si všímam témy nimi publikovaných prác

Teoretické východiská a použitá literatúra: Pokiaľ ide o prvú generáciu školy, jej predstaviteľmi sú dvaja mimoriadne významní historici: Marc Bloch (1886 – 1944)⁴ a Lucien Febvre (1878 – 1956).⁵ V tej nasledujúcej vynikol predovšetkým Fernand Braudel (1902 – 1985).⁶ Z tretej generácie hodno spomenúť rozhodne

¹ BURKE, Peter. Škola Annales – francouzská revoluce v dějepisectví. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004, 135 s.

² K jej významným predstaviteľom patrila Angelus Mann, ktorého pamäti vyšli – čiastočne – aj v českom preklade: MANN, Golo. Vzpomínky a úvahy – mládí v Německu. Praha: Accademia, 2012, 500 s.

³ V českom preklade bolo publikované významné autorovo dielo: HALBWACHS, Maurice. Kolektivní paměť. Praha: SLON – sociologické nakladatelství, 2010, 290 s.

⁴ Blochovo dielo bolo do češtiny preložené – aspoň čo sa týka knižných publikácií – takmer v úplnosti. Vyberám z neho aspoň: BLOCH, Marc. Obrana historie aneb historik a jeho remeslo. Praha: Argo, 2011, 159 s. Túto prácu považujem za natoľko podnetnú, že jej čítanie by som – hoci vonkoncom nemám vo zvyku nikomu nič vnucovať – odporučil všetkým študentom histórie.

⁵ Dodnes, pokiaľ mi je známe, sa dočkalo českého prekladu v úplnosti len jediné Febvrovo dielo: Žít historii (1956). Vždy budem v texte uvádzať rok vydania francúzskeho originálu a práce jednotlivých autorov radím abecedne, nie chronologicky.

⁶ Svetlo sveta uzrel v češtine len úvod k spisu: Dynamika kapitalizmu. Praha: Argo, 1999, 85 s. (1985).

aspoň Georga Dubyho (1919 – 1996)⁷ a Jacqua le Goffa (*1924).⁸ Ako vedúca osobnosť zatiaľ posledného pokolenia školy sa vyprofiloval Roger Chartier (1945).⁹ Pokiaľ sa jedná o skúmané témy, spomeniem aspoň nasledovné: antropohistória,¹⁰ dejiny farieb,¹¹ dejiny reformácie,¹² dejiny smrti,¹³ dejiny ženy,¹⁴ Francúzska revolúcia,¹⁵ katarské spoločenstvo,¹⁶ myšlienky o šťastnejšej budúcnosti,¹⁷ vnímanie revenantov¹⁸ – prebudených mŕtvych, sviatky¹⁹ či vývoj pachov.²⁰

1. kapitola: Vývoj školy Annales²¹

1.1. Prvá generácia (1929 – 1945)

15.1.1929 školu po deväťročnej spolupráci založili v Paríži Marc Bloch (1886 – 1944) a Lucien Febvre (1878 – 1956) na platforme časopisu *Anály* pre spoločenské a hospodárske dejiny – ktorého prvé číslo vydali práve toho dňa. Stojí na šiestich základných pilieroch:

1. na štrukturalizme – názore, že štruktúra je reálna danosť, ktorá objektívne existuje a možno ju subjektívne odhaliť

⁷ Za autorovu najprínosnejšiu prácu považujem aj v českom jazyku uverejnené dielo: DUBY, Georges. *Tri rády aneb představy feudalizmu*. Praha: Argo, 2008, 399 s.

⁸ Spomínaný pán patrí k mimoriadne plodným historikom, z asi tridsiatky kníh, pod ktorými nájdem jeho podpis, vyberám aspoň: LE GOFF, Jacques. *Středověká imaginace*. Praha: Argo, 2005, 329 s.

⁹ V češtine si možno zakúpiť napr. jeho prácu: CHARTIER, Roger. *Na okraji útěsu*. Praha: Pavel Mervart, 2011, 280 s.

¹⁰ Vznikla zrejme zväzkom: BLOCH, Marc. *Králové divotvůrci. Studie o nadpřirozenosti, prisuzované královské moci, zejména ve Francii a Anglii*. Praha: Argo, 2004, 534 s.

¹¹ Venuje sa im: PASTOUREAU, Michel. *Modrá – dějiny jedné barvy*. Praha: Argo, 2013, 316 s.

¹² Napr. dielo: CHAUNU, Pierre. *Dobrodružství reformace. Svět Jana Kalvína*. Praha: CDK, 2001, 104 s.

¹³ Zaoberal sa nimi v dvojzväzkovej práci: ARIÉS, Philippe. *Dějiny smrti I. – II*. Praha: Argo, 2000, 369 a 412 s.

¹⁴ Otázkam „nežného pohlavia“ sa venovali najmenej tri popredné autorky: Christiane Klapisch – Zueberová, Mona Ozoufová a Michelle Perottová.

¹⁵ K jej vynikajúcim znalcom patrí napr. Francois Furet, ako dosvedčuje napr. dielo: FURET, Francois. *Přemýšlet francouzskou revoluci*. Praha: Atlantis, 1994, 205 s.

¹⁶ Emmanuel Le Roy. *Montaillou, okcitánská vesnice v letech 1294 – 1324*. Praha: Argo, 2005, 627 s.

¹⁷ PASTOUREAU, Michel. *Modrá – dějiny jedné barvy*. Praha: Argo, 2013, 216 s.

¹⁸ Skvelú prácu o nich publikoval: SCHMITT, Jean – Claude. *Revenanti – živí a mrtví v středověké společnosti*. Praha: Argo, 2002, 276 s.

¹⁹ OZOUFOVÁ, Mona. *Revoluční svátky 1789 – 1799*. Praha: CDK, 2006, 352 s.

²⁰ Pozornosť im venoval: CORBIN, Alain. *Narcis a Miazma*. Praha: Argo, 2004, 290 s.

²¹ Venuje sa jej viaceri vynikajúcich historikov, spomeniem len niekoľko prác:

BINTLIFF, John. *The Annales School and archaeology*. Leicester: Leicester University Press, 1991.

BURGUIÉRE, André. *L'École des Annales. Une histoire intellectuelle*. Paris: Odile Jacob, 2006.

HONEGGER, Claudia. *Marc Bloch, Fernand Braudel, Lucien Febvre: Schrift und Materie der Geschichte, Vorschläge zu systematischen Aneignung historischer Prozesse*. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 1977.

POIRRIER, Philippe. *Aborder l'histoire*. Paris: Seuil, 2000.

POIRRIER, Philippe. *Les enjeux de l'histoire culturelle*. Paris: Seuil, 2004.

2. na sociológii Emileho Durckheima (1858 – 1917) – podľa neho sú sociálne väzby človeku nanútené, každý z nás je deľbou práce hodený do siete príčin a následkov, ktorú nemôže ovládnuť; jeho osobnosť je pohltená osobnosťou kolektívu a popri individuálnych existujú aj predstavy kolektívne
3. na snahe ekonóma Francoisa Simianda (1873 – 1935) prehľbiť spoluprácu ekonómie najmä so psychológiou a sociológiou
4. na pohľade sociológov a antropológov Marcela Maussa (1872 – 1950) a Maurica Halbwachsa (1877 – 1945) na kolektívnu pamäť²²
5. na úsilí o odlišné vnímanie histórie, o ktoré sa pokúšali Fustel de Coulangés (1830 – 1889), Jules Michelet (1798 – 1874), či ekonóm Gustav Schmoller (1838 – 1917).
6. na názoroch Karla Lamprechta (1856 – 1915) – ten odmietol nemeckú pozitivistickú históriu konca 19. storočia v vystúpil s myšlienkou, že hlavnou hybnou silou dejín je sila ľudskej psychiky – svojim náhľadom vyvolal, samozrejme, búrlivú polemiku

Cieľom školy Annales sa stalo

a) prekonať pozitivistickú historiografiu, založenú na skúmaní „veľkých“ letopočtov a udalostí a na jednoduchom rozprávaní príbehov. Annales hovorí naopak o histórii – probléme. Všíma si napr.²³

1. dlhodobé civilizačné procesy a zmeny
2. vplyv životného prostredia na spoločnosť
3. zmeny klímy
4. historickú geografiu
5. hospodárske a sociálne dejiny
6. dejiny každodennosti
7. dejiny mentalít a ideológii
8. život jednoduchých ľudí
9. zanedbané pramene – najmä občianske písomnosti (daňové, súdne...) a udalosti
10. ekonomické a spoločenské podmienky
11. hmotné pamiatky, predmety a výrobky
12. čarodejníctvo
13. vnímanie času a priestoru
14. vývoj cien a miezd
15. pohľad na telo v kolobehu čias

b) prelomiť izolovanosť a uzavretosť spoločenských vied vytvorením ich spoločného rámca – väčšmi spolupracuje napr. so sociológiou, psychológiou či ekonómiou.

c) pochopiť štruktúry ekonomického a geografického determinizmu, nakoľko podľa jej predstaviteľov určujú chod dejín

²² K tejto otázke pozri: HALBWACHS, ref. 3.

²³ VEYNE, Paul. Jak se píšou dějiny. Praha: Jan Mervart. 2010, s. 86 historikom tejto školy skladá poklonu za značné rozšírenie pola tzv. „neudalostnej histórie“ – čiže histórie fenoménov, ktoré doposiaľ za udalosti nik nepovažuje alebo ich zatiaľ nik ako udalosti nedokázal pochopiť.

- d) viac využívať ikonografické a literárne pramene²⁴
- e) prísne kritizovať zachované pramene²⁵
- f) sústrediť sa na dejinnú prítomnosť²⁶

1.2. Druhá generácia (1945 - 1968)

Jej čelným predstaviteľom sa stal Ferdinand Braudel. Začala v hojnej miere využívať kvantitatívne metódy – najsamprv v štúdiách o dejinách cien, neskôr napr. aj pri výskume vývoja obyvateľstva. Pokúsila sa „povedečtiť“ históriu. Rozvinuli dejiny biologických základov ľudskej existencie, civilizácie, mentalít či prirodzeného prostredia.

1.3. Tretia generácia (1968 - dodnes)

Vyznačuje sa roztrieštenosťou, nemá teda vedúcu osobnosť. Dôležitou témou sa stali dejiny ženy. Jej členovia boli prístupnejší názorom zahraničných kolegov a smerov. Tretia generácia školy Annales sa čoskoro rozštiepila na tri tábory:

- a) pokračovatelia Luciena Febvra – začali sa venovať dejinám mentalít, napr. detstva, pachov, práce, rodiny či snov
- b) tí, ktorí sa vracajú k politickým dejinám, historickej antropológii a rozprávaniu – kritici im vyčítajú prílišný dôraz na analýzu a obmedzenie záujmu o širšie súvislosti
- c) tí, ktorí sa pokúsili zaviesť kvantitatívne metódy aj do kultúrnych dejín

Predstavitelia školy reagovali výzvou na kombináciu týchto postupov. Pokúsili sa o to projektom Miesta pamäti²⁷ – výskumom pamätníkov, význam-

²⁴ Na tento aspekt upriamuje pozornosť: PROKOP, David. Nad Josefem Žemličkou o hlavných trendech soudobé české medievistiky. In Zprávy české společnosti rukopisné, 2006, ročník 6, číslo 9, predovšetkým s. 211 - 212. V poznámkach na s. 214 autor uvažuje, že predstaviteľov školy, napr. Jacqua Le Goffa, inšpiroval aj skúmateľ indoeurópskych náboženstiev Georges Dumézil (1898 - 1986). S jeho názorom plne súhlasím, veď napr. už len názov práce Georga Dubyho Tri stavy mi silne pripomína trojfunkčnú schému Dumézilovu, navyše Duby sa na jeho výskum v úvode aj odvoláva.

²⁵ Nadviazali tým na prístup, zavedený už roku 1681 Jeanom Mabillonom, ako tvrdí: ŠEDIVÝ, Juraj. O inom stredoveku. In Kritika.sk, 2003, ročník 1, číslo 3, s. 54.

²⁶ Stručný vývoj školy Annales načrtáva: LE GOFF, Jacques. Paměť a dějiny. Praha: Argo, 2007, s. 205 - 206. autorove názory na smerovanie histórie v budúcnosti možno nájsť na s. 203 - 219, v podstate by malo ísť o tri základné smery:

- a) prehĺbenie spolupráce predovšetkým s biológiou a etológiou a postupne zrejme aj s ostatnými prírodnými vedami, čím by vznikli dejiny prírody, hoci konštatuje: „ak pokladám použitie histórie za nevyhnutné vo všetkých (!) oblastiach poznania človeka a spoločnosti, som zároveň presvedčený, že sa toto poznanie nesmie stať nejakým náboženstvom a rezignáciou“
- b) hlbšie porozumenie ľudskej psychike – ktoré by malo vyústiť v tzv. psychohistórii
- c) nové poňatie historiografie, ktoré by sa malo nazývať históriou histórie

²⁷ K uvedenej aktivite podnietila historikov uvedenej školy štúdia: NORA, Pierre. Medzi pamäťou a históriou (1984), v českom preklade dostupná na : http://www.cefres.cz/IMG/pdf/nora_1998_mezi_pameti_historii.pdf (navštívená 13.1.2014, 19: 15), kde okrem iného píše: „V srdci histórie pôsobí kriticismus ničiaci spontánnu pamäť. pamäť je pre históriu vždy podozrivá, lebo skutočným poslaním histórie je jej zničenie a potlačenie. História je tým, čo odníma žitej minulosti legitimitu. Na horizonte historických spoločností, na hranici celkom historizovaného sveta by došlo

ných pre udržiavanie francúzskeho národného povedomia (konal sa v rokoch 1986 – 1988) a taktiež po premenovaní podtitulu časopisu (1994), no v oboch prípadoch neúspešne.²⁸ Od 80. rokov predstavitelia školy vystupovali aj v televízii, aby si získali verejnosť...

1.4. Štvrtá generácia (1989 – dodnes, podľa niektorých autorov neexistuje, jej členovia patria k predošej)

Nekladie taký dôraz na udalosti dlhého trvania, vracia sa však viac k dejinám mentalít – kolektívnych psychických dispozícií, ktoré vnímajú ako hybnú silu dejín – a poctivejšiemu výskumu jednotlivých francúzskych regiónov.²⁹

1.5. Význam školy

Sprístupnila historikom netušené polia bádania. Veľkú úlohu zohrala najmä v Európe – predovšetkým v Poľsku (napr. Bronislaw Geremek – vlastným menom Benjamin Lewertow, 1932 – 2008 čo Wojciech Iwanczak, 1948 –),³⁰ Španielsku, Taliansku či ZSSR, od 1.1.1992 Ruskej federácii (Aron Jakovlevič Gurevič, 1924 – 2006),³¹ ale tiež v Čechách (napr. František Šmahel 1934 –) – a južnej Amerike (Breudel prednášal tri roky (1935 – 1937) v Brazílii). Konkrétne v Nemecku³² a Veľkej Británii³³ si však rozhodujúce postavenie udržali politické dejiny a v Spojených štátoch amerických sa vývoj uberal úplne odlišným smerom³⁴.

ku konečnému a definitívnemu zosvetšteniu. Pohyb histórie, historizujúcich tendencií nie sú exaltáciou toho, čo sa skutočne stalo, ale jeho zrážaním do ničoty. Všeobecne zavládnuší kriticismus by istotne uchoval múzeá, pamätne miesta a medaile, teda zbrojnicu, ktorú potrebuje ku svojej vlastnej práci, pritom by ich však zbavil toho, čo z nich v našich očiach činí miesta pamäti. Spoločnosť, žijúca celkom v znamení histórie by napokon nepoznala miesto, v ktorom by ukotvovala svoju pamäť, o nič viac, než spoločnosť tradičná.“

²⁸ Z tohto dôvodu sa niektorí autori, napr. Peter Burke (1937 –), ktorý k nej mal blízko, domnievajú, že dnes už v podstate neexistuje ... Skvelou prácou o jej vývoji ostáva práve: BURKE, ref. 1. Ak nie je uvedené inak, informácie pochádzajú z tejto práce.

²⁹ Aspoň stručne sa o jednotlivých generáciách vyslovuje: BUDIL, Ivo T. Perspektivy historické antropologie a sociologie. In Lidé města, 2001, ročník 3, číslo 6, predovšetkým s. 15 – 16.

³⁰ Uvedenej zaujímavej otázke sa venuje vo svojej recenzii: BOUČEK, Jaroslav. Škola Annales ve francouzsko – polské spolupráci. In Soudobé dějiny, 2011, ročník 18, číslo 1 – 2, s. 244 – 248.

³¹ V českém jazyku boli roku 2007 publikované jeho pamäti s nádherným názvom Historikova historie.

³² Hoci o inom poňatí histórie a Breudelových novinkách v chronológii sa hojne diskutovalo v Nemeckej spolkovej republike, kde v 70. rokoch vzniká tzv. bielenfeldská škola ovplyvnená marxizmom a venujúca sa predovšetkým sociálnym dejinám 19. a 20. storočia. Ďalším prúdom, vzniklým už koncom 60. rokov, sa tu stáva tzv. historická esejistika, symbolizovaná napr. Golo Mannom (1909 – 1994), tretím synom spisovateľa Thomasa Manna. Známe sú jeho Pamäti..., k nim pozri poznámku č. 2.

³³ Tu sa roku 1972 rodí pod vedením Petra Lasletta (1915 – 2001) smer historickej demografie, o ktorom cenné informácie poskytuje http://userweb.pedf.cuni.cz/kov/download/holubec_ksantr.pdf (navštívené 21.4.2013, 0: 29).

³⁴ Podrobnejšie k vývoju tohto prúdu pozri KUBEŠ, Jiří. Dějiny každodennosti II. Díl 1. 1500 – 1750. Pardubice: Katedra historických věd Filosofické fakulty Pardubice, 2012, s. 10 – 16. V Spojených štátoch vznikla tzv. nová história, ku ktorej predstaviteľom náležal napr. odborník na dejiny

2. kapitola: Predstavitelia školy Annales

2.1. Prvá generácia

Marc Bloch (6. 7. 1886 Lyon – 16. 6. 1944 Saint Didier de Formans)³⁵

Presadzoval požiadavku nezaoberať sa jednotlivcami, ale celými sociálnymi skupinami. Pri štúdiu feudalizmu používal komparatívnu metódu a tvrdil, že nastal čas prelomiť europocentrizmus v histórii – preto sa usiloval porovnať napr. japonskú a európsku feudálnu spoločnosť; ako člen odboja bol zajatý a popravený nacistami. Jeho najslávnejšou prácou – a jedným z najskvelejších historických diel 20. storočia vôbec ostáva kniha *Králi – divotvorcovia. Štúdie o nadprirodzenosti, pripisovanej kráľovskej moci najmä v Anglicku a vo Francúzsku* (1924)³⁶ – ňou v podstate založil *antropohistóriu*.³⁷ Ďalej po sebe zanechal nasledovné spisy, preložené aj do češtiny:

*Feudálna spoločnosť*³⁸ (1939 – 1940)

Normanov a tzv. renesanciu 12. storočia Charles Homer Haskins (1870 – 1937).

³⁵ Na Blochove myšlienky že „históriu nemožno poznať v úplnosti, iba prostredníctvom zanechaných stôp“ nadviazal filozof Paul Ricoeur (1913 – 2005), ktorý skonštatoval: „Dokument treba donútiť, aby prehovoril, historik si musí vypracovať určitú pracovnú hypotézu, na základe ktorej sa stopa stáva dokumentom, ktorý niečo znamená a povyšuje minulosť na historický fakt. Dokument nebol dokumentom, kým mu historik nepoložil otázku, čiže na základe svojho pozorovania historik vlastne vytvára historický fakt. Tento historický fakt sa v zásade nelíši od iných vedeckých faktov, rovnako postupuje aj fyzik. Objektivita je vlastne dielom metodologickej aktivity a v histórii si vyžaduje kritiku.“ Tiež brojil proti konstruktivismu, nakoľko sa domnieval, že z dejín úplne vynecháva človeka. Podrobnejšie o ovplyvnení Ricoeura školou Annales viď: FERENČUHOVÁ, Bohumila. Pravda dejín a rozprávanie dejín. Reflexia o Paulovi Ricoeurovi a iných. In *Človek a spoločnosť*, 2004, ročník 7, číslo 3.

³⁶ Autor totiž tvrdí: „Nemalo zmysel uvažovať o liečiteľských obradoch izolovane, bez prihliadnutia k celej skupine povier a legiend, ktoré tvoria monarchické „zázračno.“ Bol by to len spôsob, ako sa vopred odsúdiť k ich chápaniu len ako obyčajnej smiešnej úchyľky bez vzťahu k všeobecným tendenciám kolektívneho myslenia. Použil som ich teda ako akési červené nite pre svoj zámer prebádať najmä v prostredí Francúzska a Anglicka fenomén nadprirodzenosti, ktorá bola po dlhú dobu prisudzovaná kráľovskej moci. Tú by teda bolo možné v tomto zmysle nazvať „mystickou,“ ak použijeme termín, ktorý sa vďaka sociológom trochu odcudzil svojmu pôvodnému významu. Kráľovská moc! Jej dejiny dominujú celému vývoju európskych inštitúcií. Králi vládli až do dnešnej doby takmer všetkým národom západnej Európy. Striedanie veľkých dynastií pri moci na dlhú dobu takmer bezvýhradne rezumovalo politický vývoj ľudských spoločností na území našich štátov. Aby sme však pochopili, čím niekdajšie monarchie skutočne boli, aby sme si uvedomili ich dlhodobý vplyv na ľudské myslenie, vonkoncom nám nestačí – hoci aj do posledného detailu objasniť mechanizmus správnej, súdnej a finančnej organizácie, ktorá bola vnútená ich poddaným. Rovnako tak nestačí v abstraktnej rovine analyzovať či sa pokúsiť definovať poňatie absolutizmu alebo božského práva u niektorých veľkých teoretikov. Vedľa nich je potrebné prebádať všetky povery a rozprávky, ktoré bujnely okolo kráľovských rodov. Všetok tento folklór nám o kráľovských rodoch hovorí v mnohých ohľadoch viac, než akékoľvek učené pojednanie.“ Uvádza sa tak v : BLOCH, ref. 10, s. 27.

³⁷ Vyjadril sa: „Dobrý historik pripomína rozprávkového ľudožrúta. Vie, že jeho pracovisko musí byť cítiť pachom človečiny.“ Cituje ho: BERNÁT, Libor. Dejiny pedagogiky, jej cesty a perspektívy. In *Pedagogika SK*, 2010, ročník 1, číslo 1, s. 38.

³⁸ V tomto diele autor nádherne definoval európsku civilizáciu: „Románsko – germánsky zväzok, hraničiaci s týmito tromi blokmi (islamským, byzantským a slovanským), ktorý sa od 10. storočia neustále snažil posunúť dopredu svoje hranice, mal k dokonalej jednote veľmi ďaleko. Jeho jednotlivé súčasti boli poznamenané odlišnosťami, plynúcimi z ich minulosti, príliš výraznými, aby sa ich vplyv neprejavil aj v prítomnosti.“

*Obrana histórie alebo historik a jeho remeslo*³⁹ (napísané v zajatí pri čakaní na popravu, 1944)

Zvláštna porážka – svedectvo z roku 1940 (vydané posmrtno, 1946).

Lucien Febvre (22. 7. 1878 Nancy – 26. 9. 1956 Saint Amour)

Roku 1947 práve on založil *École des hautes études en sciences sociales* – vysokú školu spoločenských a sociálnych vied v Paríži. Išlo o VI. sekciu *École pratique des hautes études*. Používal predovšetkým metódu analýzy jazyka. Jeho zrejme najcennejším dielom sa stal *Problém bezverectva v 16. storočí: náboženstvo Rabelaisa* (1942).⁴⁰ Ním vznikajú dejiny myslenia, hoci v danej dobe bola práca aj kritizovaná. Spomenúť však hodno tiež autorov životopis Martina Luthera (z roku 1929), prípadne *Geografický úvod do histórie* (hlásiaci sa k roku 1922). Objasnil, že „pojmem civilizácie sa stal predmetom tematizovanej štúdie až začiatkom 19. storočia. Osvietenský filozofi však už predtým vytvorili jadro spomínaného pojmu ako morálny ideál s ďalekosiahlymi dosahmi.“⁴¹ Konzervatívne vnímanie histórie nazval „dejinami zapadnutými prachom,“ v ktorých „práca roľníkov spočíva v obrábaní zbierok listín a chárt.“⁴² Presadzoval názor, že „vytvoriť nejaký fakt znamená skonštruovať ho.“⁴³ V Štrasburgu na počesť jeho účinkovania pomenovali ulicu...

Dokonca aj tam, kde bola východzia pozícia veľmi podobná, šiel neskorší vývoj miestami vlastnou cestou. Ako by sme však za týmito rozdielmi, akokoľvek intenzívnymi, mohli nevidieť spoločné rysy jednej civilizácie, civilizácie Západu?“ Citujem z : BLOCH, Marc. *Feudálna spoločnosť*. Praha: Argo, 2010, s. 18.

³⁹ Svojmu priateľovi venoval autor tak precítené riadky, že ich hodno odcitovať v úplnosti: „*Ak má byť táto kniha raz vydaná, ak sa z obyčajného lieku, od ktorého dnes, v najväčších bolestiach a úzkostiach osobných i kolektívnych, žiadam trochu duševnej vyrovnanosti, premení na skutočnú knihu, určenú na čítanie, na prvej stránke bude, milý priateľ, stáť iné meno. Vy to cítite, bolo to potrebné, to meno na tomto mieste. Jediná pripomienka dovolená láske príliš hlbokoj a príliš posvätnoj, než aby vôbec mohla byť vyslovená. Ale ako by som sa mohol zmieriť s tým, že Vy by Ste sa objavili iba v niekoľkých (inak nie veľmi početných) poznámkach? Dlhो sme sa spoločne zasadzovali za širšiu a ľudskejšiu históriu. Spoločná úloha v dobe, keď toto píšem, je v značnom ohrození. Nie našou vinou. Sme dočasne porazení nespravodlivým osudom. Som si istý, že príde čas, keď budeme môcť znovu pokračovať v skutočnej spolupráci: verejne, ako v minulosti a slobodne, ako v minulosti. Do tej doby naša spolupráca pokračuje na týchto stránkach, predchnutých Vašou prítomnosťou. Bude tu pokračovať rytmom, aký mala vždy: rytmom úplnej zhody, na povrchu oživovanej užitočnou hrou našich priateľských diskusií. Nejedna z myšlienok, ktoré sa tu chystám zastávať, pochádza isto priamo od Vás. O mnohých iných by som nedokázal s čistým svedomím rozhodnúť, či sú Vaše, moje, alebo nás obidvoch. Lichotím si, že mnohokrát budete súhlasíť. Občas mi vynadáte. A to medzi nami vytvorí ďalšie puto, Fougérés (Creuse) 10. mája 1941.“ Tak je uvedené v : BLOCH, ref. 4, s. 35.*

⁴⁰ Febvre v uvedenej biografii sformuloval zaujímavú myšlienku: „*individuum je vždy iba tým, čím mu umožní byť jeho doba, jeho spoločenské prostredie.*“ Tak sa uvádza na <http://www.forumhistoriae.sk/documents/10180/11520/ksinan.pdf> (navštívené 21.4.2013, 11: 57).

⁴¹ Upozorňuje na to: CASTRO, Fernando Quesada. *Nová politická idea*. In *Filozofia*, 2004, ročník 59, číslo 3 – 4, s. 290.

⁴² Tieto Febvrove slová spomína: FINDOR, Andrej. *Dobrodružstvo hľadania*. In *Knihy a spoločnosť*, 2003, ročník 2, číslo 9, s. 7.

⁴³ K uvedenému konštatovaniu pozri, ctený čitateľ: ORSZÁG, Petr. *Kolik verzí mohou mít dějiny? Několik poznámek na okraj myšlení o dějinách (nejen) medii a komunikace*. In ŠTAHEL, Richard – PLAŠIENKOVÁ, Zlatica (ed.). *Historické a súčasné podoby myslenia a komunikácie*. Zborník príspevkov s konferencie s medzinárodnou účasťou v rámci 8. výročného stretnutia SFZ pri SAV. Nitra 18. – 19. septembra 2008. Bratislava: SFZ pri SAV, 2008, s. 93.

2.2. Druhá generácia

Fernard Braudel (24. 8. 1902 Luméville – en – Ornois – 27. 11. 1985 Cluses)

Je žiakom Luciena Febvra. Poukazoval na fakt, že „poukazoval na to, že veľké svetové ekonomiky minulosti vždy vznikali, rozvíjali sa a vzájomne spolupracovali práve vďaka ďalšej vlne rôznych nadlomov a krízy. Navyše, mnohé veľké integračné idey neraz povstávali z popola dejín a vzápätí, ako sa zmodernizovali, vstupovali do nových cyklov vývoja, opierajúc sa o vlastné tradície a historickú pamäť svojich nositeľov – národov a civilizácií.“⁴⁴ Zamietol klasickú chronológiu a rozdelil historický čas na tri úrovne:

1. deje dlhého trvania – tzv. štruktúry (napr. antika, stredovek...)
2. deje stredne dlhého trvania – tzv. konjunktúry (vláda Anjouovcov, obdobie manufaktúr...)
3. deje krátkeho trvania – tzv. udalosti (napr. Nežná revolúcia, smrť Václava Havla)

Okrem týchto troch zaviedol ešte ďalšie:

- a) geografický čas
- b) tzv. hlbinný čas – čas ohraničujúci deje dlhého trvania okamihom, od ktorého ďalej do minulosti už niet písomných prameňov
- c) individuálny čas
- d) spoločenský čas⁴⁵

Jeho dizertačná práca *Stredozemné more a stredomorský svet v dobe Filipa II.* (1949, v upravenej podobe 1966, 3 zväzky – 1. o vzťahu človeka k životnému prostrediu, 2. o hospodárskych a sociálnych dejinách a až 3. o samotných udalostiach, spolu asi 1200 strán) predstavuje najvplyvnejšie historické dielo, vydané po druhej svetovej vojne. Braudel upozornil na to, že aj vo Francúzsku možno pozorovať rôznosť identít.⁴⁶ Vytýčil si motto: „Povinnosťou historika je neveriť, že najdôležitejšími aktérmi histórie sú tí, ktorí robia najväčší hluk – sú aj iní, mlčanliví.“ K jeho ďalším spisom patria *Dynamika kapitalizmu* (1985), *Gramatika civilizácií* (1987), *Identita Francúzska* (3 zväzky, 1986), *Italský model* (1989), *Materiálna civilizácia, ekonómia a kapitalizmus. 18. a 19. storočie* (3 zväzky, 1979) – tu sa ostro vyslovuje proti marxistickému poňatiu dejín, naopak píše, že kapitalizmus vychádzal zo striedania sa mocenských zdrojov: Benátky, Janov, Antverpy, Amsterdam; *Pamäti Stredozemného mora* (1998), *Spisy Fernarda Braudela I. Okolo Stredomoria* (1996), *Spisy Fernarda Braudela II. Ambície histórie* (1997), *Spisy Fernarda Braudela III. Dejiny v každodennosti* (2001), *Spisy o histórii* (2 zväzky, 1967 a 1990).

Henri Brunschwig (2. 6. 1904 Muhlhouse – 20. 7. 1989 Versailles)

Skúmal otázku rozvoja pruského štátu v 18. storočí a taktiež problém zakladania francúzskych kolónii v 19. veku. K jeho najznámejším prácam patria napr.

⁴⁴ Uvedený výrok čerpám zo stránky http://www.chelemendik.sk/Novy_integracny_projekt_pre_Euraziu_Kto_striela_do_minulosti_z_p_305191107.html (navštívené 3.1.2014, 20: 44).

⁴⁵ Spomínanému modelu času a práci Jacqua le Goffa sa venuje: KOŽIAK, Rastislav, ŠUCH, Juraj, ZELENÁK, Eugen. Kapitoly zo súčasnej histórie dejín (recenzia). Dostupné na : <http://www.forumhistoriae.sk/documents/10180/23583/mervart.pdf> (navštívené 19.4.2013, 19: 41).

⁴⁶ Píše o tom CSÁKY, Moritz. Viacznačnosť pamäti a spomínania. In *Občianska spoločnosť*, 2006, ročník 10, číslo 1 – 2, s. 24.

Čierna Afrika v čase francúzskeho imperializmu (1988), *Dejiny čiernej Afriky*⁴⁷ (1990), *Dejiny kolonizácie* (1953), *Mýtus a skutočnosť francúzskeho koloniálneho imperializmu*⁴⁸ (1960) či *Spoločnosť a romantizmus v Prusku 18. storočia* (1947).

Alphonse Dupront (26. 12. 1905 – 16. 6. 1990)

Všimol si vývoj chrámovej architektúry i mýty o križiackych výpravách a ich význame. Neopomenul ani sociálne dejiny Francúzska v 18. – 19. storočí. Slovo „muzeál“ odvodzuje od posvätna.⁴⁹ Napísal napr. práce *Mýtus križiackej výpravy* (vydaný posmrtno 1997), *O posvätno. Križiaci a púte. Predstavy a reč* (1987),⁵⁰ *Sila a skrytosť katolíckeho náboženstva* (1993) alebo *Zrod modernej doby. Rím, reforma a nový svet* (2001).

Pierre Goubert (25. 1. 1915 Samur – 16. 1. 2012 Issy les Moulineaux)

Zaujímal sa predovšetkým o dejiny Francúzska v 17. a 18. storočí a taktiež napísal biografii Ľudovíta XIV. a kardinála Mazarina. Jeho podpis nájdeme napr. pod prácami *Kráľovské rodiny za starého režimu* (1959), *Ľudovít XIV. a dvadsať miliónov Francúzov* (1966), *Starý režim* (1969) prípadne *Storočie Ľudovíta XIV.* (1996).⁵¹

Pierre Chaunu (17. 8. 1923 Belleville sur Meuse – 22. 10. 2009 Caen)

Predstaviteľ kvantitatívnej histórie a tzv. histórie radov. Zaoberal sa dejinami španielskych kolónii v Amerike, náboženskými a sociálnymi premenami vo Francúzsku v 15. – 18. storočí. Publikoval napr. *Dejiny a imaginácia* (1980), *Dejiny a úpadok* (1981), *Dejiny latinskej Ameriky* (1949, reedícia 2009), *Európsku kultúru v čase baroka* (1971), *Obrana histórie* (1988), *Smrť v Paríži v 16. a 17. storočí* (1978) či *Sevillu a Atlantik* (12 zväzkov, 1955 – 1960). V češtine vyšlo jeho *Dobrodružstvo reformácie* (1975). Francúzsku revolúciu hodnotí ako „revolúciu klamstva, zlodejčiny a kriminality.“⁵²

Ernest Labrousse (16. 3. 1895 Barbezieux – 24. 5. 1988 Paríž)

Patril k marxistom – na rozdiel od Febvra – a venoval sa „osvietenskému“ storočiu. Nie je síce plodným autorom, no vytvoril dve skvelé diela a to *Náčrt vývoja*

⁴⁷ Recenziu tejto knihy napísal: HARGREAVES, John. From colonisation to avènement. Henri Brunschwig and the History of Afrique noire. In *Journal of african history*, 1990, ročník 31, s. 347 – 350.

⁴⁸ Uvedené dielo posudzoval: LEVI, Mario. Mythés et réalités de l'imperialisme colonial francais (1870 – 1914). In *Revue des livres*, 1960, ročník 25, číslo 4, s. 417 – 418.

⁴⁹ Píše o tom: STRÁNSKA, Edita – STRÁNSKÝ, Zbyněk Z. *Základy štúdia muzeológie*. Banská Štiavnica, Katedra eko – muzeológie, 2000, s. 17.

⁵⁰ Knihu recenzoval: BOUTRY, Philippe. Alphonse Dupront. Du sacré. Croisades et pélerinades. Images et langages. In *Annales, Économies, Societes, Civilisations*, 1989, ročník 44, číslo 5, s. 1245 – 1248.

⁵¹ Nekrológ tomuto poprednému francúzskemu historikovi uverejnil: CATINCHI, Jean Philippe. Pierre Goubert, l'historien l'envers du Grand Siècle. In *Monde*, 24.1.2012. V ňom spomína aj jeho ďalšie publikované diela.

⁵² Jeho názor si možno overiť na stránke: <http://www.protiprudu.org/je-slovenska-republika-pravnym-statom-cast-i-z-iii/> (navštívené 15.12.2013, 22: 33).

cien a príjmov vo Francúzsku v 18. storočí (1933) a Kríza francúzskeho hospodárstva (1944).⁵³

Henri – Jean Martin (16. 1. 1924 Paríž – 13. 1. 2007 tamže)

Zaoberal sa dejinami čítania, písania, tlače a knižníc vo Francúzsku v epoche pred rokom 1789. Spolu s Lucienom Febvrom napísal fantastickú knihu *Príchod knihy Vplyv tlače 1450 – 1800* (1958). Bol považovaný za najväčšieho znalca dejín knižnej kultúry v Európe.⁵⁴

Charles Morazé (17. 2. 1913 Lambersart – 5. 1. 2003)⁵⁵

Venoval sa dejinám Francúzska v 18. – 20. storočí, dejinám ekonómie či bádaniu ohľadne života generála de Gaulla, no našiel si čas aj na teoretické otázky – logiku dejín, vývoj sociálnych vied do dnešnej podoby alebo eseje o západnej civilizácii a kultúre.⁵⁶ Napísal napr. *Eseje o západnej civilizácii* (1950), *Generál de Gaulle a republika* (1993), *Charles Morazé. Angažovaný historik* (2007), *Logika dejín* (1967), *Revolúcie (1789 – 1851)* 1957, *Súčasná epocha (1852 – 1948)* 1955, *Úvod do historickej ekonómie* (1943).

Roland Mousnier (7. 9. 1907 Paríž – 8. 2. 1993 tamže)

Ovplyvnil ho marxistický historik Boris Poršnev (1905 – 1972). Zameril sa na sociálne dejiny Francúzska od nástupu Henricha IV. po vypuknutie revolúcie (čiže 1589 – 1789). Tvrdil, že obyvatelia Francúzska v 15. – 18. storočí si cenili viac česť, postavenie a prestíž, než vlastné bohatstvo. K jeho skvelým dielam patria napr. *Absolutistická monarchia v Európe od piateho storočia až po naše dni* (1982), *Atentát na Henricha IV. 14. mája 1610* (1964), *Osemnásť storočie: vek vedomostí (1715 – 1815)* 1955, *Paríž, hlavné mesto v časoch Richelieua a Mazarina* (1978), *Rodina, detstvo a výchova vo Francúzsku a Veľkom Bretónsku v 17. – 18. storočí* (1975), *Ustanovizne vo Francúzsku za čias absolutistickej monarchie 1598 – 1789* (2 zväzky, 1974 a 1980), *Sociálne rozvrstvenie od roku 1450 po naše dni* (1969), *Technický a vedecký pokrok v 18. storočí* (1958).⁵⁷

⁵³ Zaujímavé je, že roku 1963 navštívil ČSR, ako dokazuje napr. článok: VANTUCH, Anton. Profesor Ernest Labrouse v Bratislave. 21. – 22.11.1963. In historický časopis, 1964, ročník 12, číslo 2, s. 309 – 310.

⁵⁴ Nekrológ, vzdávajúci hold vynikajúcemu znalcovi európskej knižnej kultúry, pochádza z pera: BARKER, Nicolas. Henri – Jean Martin author in „The coming of the Book,“ of a fascingly original treatise on the invention of printing. In *The independent*, 9.2.2007.

⁵⁵ Cennou štúdiou ostáva: HOLZBACHOVÁ, Ivana. Charles Morazé a francouzská historiografie. In *Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity*, 1986, ročník 33, s. 4š – 52.

⁵⁶ Viacerých predstaviteľov II. generácie školy Annales vymenúva v recenzii Burkeho knihy: NEBŘENSKÝ, Zdeněk. Peter Burke: Škola Annales – francouzská revoluce v dějepisectví. In *Lidé města*, ročník 7, 2005, číslo 1, s. 15.

⁵⁷ Mnohé diela tak Mousnierove ako aj iných francúzskych historikov (napr. Bartheta, Bethencourta alebo Possueta) si možno zakúpiť napr. na : <http://www.priceminister.com/s/roland+mousnier> (navštívené 2.1.2014, 20: 53).

Pierre Vilar (3. 5. 1906 Frontignan – 7. 8. 2003 Saint Palais)

Patril k najvplyvnejším a nesmierne erudovaným dejepiscom 20. storočia a jeho *Dejiny Španielska* (1947), v ktorých sám popísal tak stredoveký ako aj novoveký vývoj v uvedenej krajine dosiahli dodnes už 22 vydaní. Je podpísaný aj pod *Dejinami Katalánska* (ako editor, 8 zväzkov, 1987 – 1990), *Dejinami, národom a národnosťou* (1998) alebo *Dejinami zlata a peňazí 1450 – 1920* (1969).⁵⁸

2.3. Tretia generácia

Maurice Agulhon (20. 12. 1926 Uzés –)

Náleží k stúpencom obrozených politických dejín a jeho bádateľským polom sa stalo obdobie Francúzskej revolúcie. Domnieva sa, že situácia v roku 1830 v mnohom vrátila Francúzsko na cestu z roku 1789. Počas „júlovej monarchie“ bol Parthenon zasvätený slávnym osobnostiam. Počas reštaurácie Bourbonovcov roku 1814 sa opätovne vrátila trojfarebná vlajka. Ľudovít Filip navyše neabsolvoval tradičnú korunováciu v Remeši, ale zložil prísahu do rúk poslancov. Katolícke náboženstvo sa roku 1814 vnímalo ako oficiálne, roku 1830 už ako „náboženstvo väčšiny Francúzov.“⁵⁹ Je napr. autorom spisu *Dejiny a ľavicová politika* (2005), taktiež *Dejín tuláctva* (3 zväzky, 1988 – 1996), diela *Francúzsko od roku 1914 po naše dni: kolaborácia Andrého Nouschiho* (1971) či *Republika od roku 1880 po naše dni* (1990). V českom jazyku si možno prečítať autorove práce *De Gaulle – dejiny, symbol, mýtus* (2000) a *Dejiny demokracie v Európe*.

Philippe Ariés (21. 7. 1914 Blois – 8. 2. 1984 Paríž)

Pôvodne amatérsky historik, úplne odmietol kvantitatívne metódy, zaradil sa k stúpencom dejín mentalít. Zaoberal sa otázkou detstva – v rámci európskej civilizácie k nemu objavil za tisícročie päť rôznych prístupov.⁶⁰ Je autorom napr. *Času histórie* (1957), *Dejín nedele* (1980), *Dejín súkromného života* (spolu s Georgom Dubym, 5 zväzkov, 1985 – 1987) alebo *Esejí o pamäti 1943 – 1983* (1993). Najznámejšou prácou z jeho pera však ostávajú dvojzväzkové a do češtiny už preložené *Dejiny smrti* (1977 a 1983). V uvedenom jazyku si už možno prečítať aj *Storočia detstva* (1962).

⁵⁸ Zaujímavým článkom o Vilarových názoroch poskytuje: CONGEST, Rosa. Teaching „historical thinking“ Paul Vilar’s legacy. In *Transfer. Journal of contemporary culture*, 2006, ročník 1, s. 33 – 42.

⁵⁹ K situácii sa vyslovujú: SITEK, Pavel – BRIŠOVÁ, Monika – HRONOVÁ, Tereza. Aspekty sociální reality v období červencové monarchie ve Francii – sociohistorická analýza reprezentací společnosti v diskurzích intelektuálních elit. In *AntropoWebzin*, ročník 2, 2011, číslo 3, s. 179.

⁶⁰ Snahu o preskúmanie tohto fenoménu oceňuje: KRÁLOVÁ, Luba. Sociológia rodiny. In *Sociologický časopis*, 2000, ročník 36, číslo 3, s. 335 nasledovne: „Škola Annales významne podnietila historické bádania rodiny i v anglosaskom svete. Historickí demografi a sociológovia prvýkrát podali obraz súkromného života, rodiny a spoločnosti v Európe v novej historickej perspektíve, opierajúcej sa o množstvo historických a demografických údajov vo vzájomnom prepojení. Vyvrátili mýtus o súdržnej, viacgeneračnej rodine s mnohými deťmi v stabilnej tradičnej spoločnosti a ukázali, že je to mylný retrokonštrukt bez opory v historickej skutočnosti. Tradičná rodina bola takmer rovnako nestabilná ako je moderná, len namiesto rozvodov bola zdrojom nestability vysoká úmrtnosť.“

Alain Besancon (25. 4. 1932 Paríž –)

V mladosti ho komunistické ideály fascinovali, neskôr ich začal vo svojich spisoch tvrdo kritizovať a odsudzovať, spolu s ideami leninizmu, stalinizmu a totalitarizmu všeobecne.⁶¹ V českom preklade možno objaviť jeho knihy *Choroba storočia: nacizmus, komunizmus a holokaust*, *Svoboda a pravda* a *Zakázaný obraz: intelektuálne dejiny obrazoborectva*.

Alain Corbin (12. 1. 1936 Lonlay l'Abbaye –)

Snaží sa vytvoriť históriu vnímania, ktorá má blízko k Febvrovým dejinám mentalít. Napísal napr. prácu o vnímaní dymu a hluku istým šľachticom počas požiaru v dedinke Dordone roku 1870, taktiež sa vyslovil k dejinám pachov v 18. a 19. storočí i prostitúcie a sexualite 19. veku.⁶² Jeho podpis nájdem napr. pod *Dejinami tela* (2005), *Dejinami kresťanstva* (editor, 2007), *Prostitúciou v Paríži v 19. storočí* (2008) prípadne *Tradíciou a modernizmom v Limoussine v 19. storočí. 1845 – 1880*, 1975. V českom jazyku boli vydané knihy *Dedina kanibalov*, *Na stope neznámemu* a *Narcis a Miazma – pach a spoločenské predstavy 18. a 19. storočia* (1982).

Jean Delumeau (18. 6. 1923 Nantes –)

Náleží k stúpencom historickej psychológie. Na poli historickom debutoval dielom *Ekonomický a sociálny život v Ríme v druhej polovici 16. storočia* (1957 – 1959). Nasledovali napr. *Dejiny Bretónska* (1969), *Druhá sláva Ríma v 15. – 17. storočí* (2013), *Katolicizmus medzi Lutherom a Voltairom* (1971), alebo *Zrod a vyhlásenie reformácie* (1965). V českom jazyku možno siahnuť po práci z jeho pera *Strach na Západe v 14. – 18. storočí* (1977) ako aj dielach *Dejiny raja – záhradu rozkoše* (3 zväzky, 1992, 1995 a 2000), *Hriech a strach – pocit viny na európskom Západe v 13. – 18. storočí* (1983), a *Tisíc rokov šťastia* (1995).⁶³

Georges Duby (7. 10. 1919 Paríž – 3. 12. 1996 Aix – en – Provence)

S predošlým „kolegom“ ho spája príklon k psychologickému histórii, s Jacquom Le Goffom – uvedeným nižšie – zasa záujem o stredovek, sociálnu imagináciu a predstavu, že ideológia je snahou pretvárať spoločnosť k obrazu svojmu. Najcennejším jeho prínosom ostávajú *Tri stavy* (1978),⁶⁴ no v českom preklade už vyšli aj

⁶¹ Zaujímavý rozhovor s ním publikoval: ANONYM. A l'Est, rien de nouveau. In Le Figaro, 19.8.2008.

⁶² Zamýšľal sa taktiež nad smerovaním francúzskej historiografie, ako dokazuje napr. štúdia: CORBIN, Alain. Making sense of French history. In French historical studies, 2002, ročník 25, číslo 2, jeseň 2002, s. 381 – 398.

⁶³ Jedná sa o mimoriadne cenné dielo, skúmajúce milenaristické predstavy predovšetkým od čias Joachima z Fiore (1135 – 1202) až po súčasnosť. Dojemne znejú verše Jeana Paula Touleta (1884 – 1920), nachádzajúce sa v závere: „Keď dni Ti zanechali len chuť popola a prachu v ústach, než prídeš tam, kde všetko je pusté, zo srdcom zamrznutým uľahneš. Otoč sa, akoby si chcel ísť späť cez dunu, jej prílív vratký, zober ľaliu, takú plnú horkosti, a do piesku piš iba toto: sen človeka sa podobá preludom šialiaceho mora.“ Uvádza sa tak v knihe: DELUMEAU, ref. 17, s. 371.

⁶⁴ Autor obhajuje dôležitosť týchto funkcií podnetným konštatovaním: „Tri funkcie, tri rovnaké funkcie, a navyše aj rovnako previazané. Tento krát sa však jedná o veľmi staré výroky. V dvadsiatych rokoch 11. storočia, šesťsto rokov pred Loyseauom a deväťsto rokov pred pánom de Torquatom, ich vyslovili biskup Adalberon z Laonu a biskup Gérard z Cambrais. Toto porovnanie uvádzam preto, aby som ukázal,

Dejiny Francúzska od počiatku po súčasnosť (posmrtno, 1995)

Nedeľa pri Bouvines (1973)

Rok tisíc (1974)

Rytier, žena a kňaz, manželstvo vo Francúzsku v období feudalizmu (1981)

*Vek katedrál – umenie a spoločnosť 980 – 1420*⁶⁵ (1976)

Vznešené panie z 12. storočia I. – III. (posmrtno I. – II. 1995, III. 1996).

Arlette Fargeová (14. 9. 1941 Charleville –)

Všima si sociálne dejiny Francúzska v 18. storočí, predovšetkým dejiny kriminality, násilia a otázky verejnej mienky v danej epoche. Cennými sú však tiež jej práce: *Autobiografické diela z 18. storočia* (2003), *Bezsenná noc* (2002), *Chuť archívov* (1997),⁶⁶ *Krehké životy – násilie, moc a solidarita v Paríži 18. storočia* (1986), *Miesto histórie* (1997), *Mlčanie a vánok* (2008).

Marc Ferro (24. 12. 1924 Paríž –)

Všima si dejiny Francúzska všeobecne,⁶⁷ taktiež históriu Ruska a ZSSR, porovnáva Francúzsku revolúciu a boľševický puč z roku 1917 či píše dejiny filmu.

že ten istý model spoločenského poriadku sa vo Francúzsku udržal po celé jedno tisícročie. Trojuholníková schéma, na ktorej biskupi na prelome prvého a druhého tisícročia vybudovali ideál trojjedinej spoločnosti, trojjedinej ako božstvo, ktoré ju stvorilo a malo súdiť a v ktorého rámci sa vďaka vzájomnej pomoci mala mnohosť ľudských činností premeniť na jediný súlad, sa totiž v ničom nelíši od trojuholníkového modelu, ktorého symbolika mala za vlády Henricha IV. podoprieť teóriu o zotročení ľudu trpiaceho pod jarmom absolútnej monarchie a ktoré mali čoskoro spochybníť pokroky humanitných vied. A práve k tomuto trojuholníkovému modelu sa aj dnes s nostalgiou upínajú kruhy, ktoré sa síce sťahujú do seba, ale stále zostávajú činné a túžia po obrode ľudstva, ktoré by sa konečne zbavilo dvojitej, bielej a červenej špiny veľkomesta, totiž kapitalizmu a robotníckej triedy, Tridsať či štyridsať generácii si predstavovalo dokonalú spoločnosť ako spoločnosť trojfunkčnú. Táto predstava pritom odolala všetkým tlakom dejín práve preto, že nie je obyčajnou predstavou, ale štruktúrou.“ Opieram sa o : DUBY, ref. 7, s. 17.

⁶⁵ V uvedenej práci sa skvelo vcítil do mysle stredovekého človeka, ako dosvedčujú napr. tieto riadky, popisujúce situáciu okolo roku 1000: „Ale najvonútornejšie podobnosti, ktoré sa prejavili v priamej spojitosti s najrôznejšími výtvormi, sú dané predovšetkým jediným cieľom umenia. To, čo nazývame umením, alebo aspoň to, čo z neho po tisíc rokoch ostáva, jeho najmenej krehké, najodolnejšie súčasti – malo vtedy len jediný účel: obetovať Bohu krásu viditeľného sveta, darmi utíšiť hnev Všemohúceho a získať si jeho priazeň. Celé veľké umenie bolo vtedy chápané ako obeť. Skôr než z estetiky vychádzalo z mágie. Svedčia o tom najhlbšie rysy, charakterizujúce umeleckú tvorbu v rokoch 980 – 1130. Počas sto päťdesiatich rokov, kedy sa latinské kresťanstvo vydalo s novou vervou na cestu pokroku, si už zaobstaralo k vytváraniu menej hrubých a omnoho rozsiahlejších diel: vývoj však ešte nedošiel dosť ďaleko na to, aby bol rozvrátený taktiež rámec myšlienkových schém a primitívneho správania. V 11. storočí kresťania ešte žili v zajatí tajomna, v područí neznámeho sveta, ktorý nemohli uvidieť na vlastné oči. Táto mocná, obdivuhodná a znepokojujúca riša sa rozkladala za vonkajším zdaním. Na iracionálnej úrovni sa pohybovalo aj myslenie ľudí na najvyšších stupňoch kultúry. Vládli mu príznaky. Preto sa v tomto dejinnom okamihu, onom krátkom medziobdobí, kedy sa človek ešte neoslobodil od svojej úzkosti, ale kedy si už vyrába účinné zbrane, zrodilo najväčšie a možno jediné európske cirkevné umenie.“ Dozvedel som sa tak z diela: DUBY, Georges. *Věk katedrál. Umění a společnost 980 – 1420*. Praha: Argo, 2002, s.17.

⁶⁶ Nad prínosom uvedenej práce po vydaní jej prekladu do anglického jazyka (roku 2013) sa zamýšľala článok na stránke: <http://www.insidehighered.com/views/2013/09/25/review-arlette-farge-allure-archives> (22.12.2013, 23: 47).

⁶⁷ Sú taktiež dostupné v českom preklade, napr. FERRO, Marc. *Dějiny Francie*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2006, kde sa na s. 11, charakterizujú premeny vnímania „území galského

„Od roku 1967 na parížskej École Pratiques des Hautes Études viedol seminár venovaný historickej analýze sovietskych aktualít z obdobia druhej svetovej vojny a postupne sa čoraz viac nadchýnal predstavou realizácie a následnej prezentácie historického výskumu priamo v audiovizuálnom médiu. Nešlo mu však len o produkciu náučných strihových dokumentov recyklujúcich a obvykle najviac redukujúcich odborníkom už dávno známe informácie, ale o vymanenie historiografie spod zvrchovanej vlády písaného textu a jej presunutie na nové územie, povedzme v podobe záznamu hovoreného slova. Ferro pritom tejto „inej“ histórii neprisuduje rovnaký štatút, ako má tá inštitucionalizovaná, no práve v tom vidí jej očividný prínos: „Ako dokument sa film už presadil,“ píše v predslove k súboru svojich štúdií *Film a história*, „aj keď viac azda v antropológii než v histórii, a viac v anglosaských krajinách než vo Francúzsku, Taliansku alebo Rusku. Najnovším fenoménom je používanie videa na dokumentárne účely, teda jeho používanie ako nástroja na písanie dejín našej vlastnej doby: za všetky spomeňme aspoň filmové ankety vzývajúce pamäť alebo orálne svedectvá. Film takto pomáha vytvárať akúsi neoficiálnu kontra históriu, sčasti oslobodenú od písomných archívov, ktoré sú často len zakonzervovanou pamäťou našich inštitúcií. Film tak zohráva aktívnu úlohu ako protiklad oficiálnej histórie, stáva sa agentom dejín a rovnako prispieva aj k tomu, aby sme si ich uvedomovali.“⁶⁸ Rozpad koloniálneho systému zdôvodňuje „bojom podmaneného a porazeného obyvateľstva za oslobodenie, úpadok materských krajín, neschopných spravovať obrovský kapitál, ktorý nahromadili ale aj tlakom zvonku,“⁶⁹ Je taktiež autorom biografii maršala Pétaina (1987) a Mikuláša II. (1991). K jeho ďalším dielam patria napr. *História pod kontrolou* (1985), *Internacionála* (1996), *Suez* (1981), *Úder islamu* (2003), *Veľká vojna 1914 – 1918* (1968), *Začiatok perestrojky* (1990), *Západ pred sovietskou revolúciou* (1980). V češtine boli publikované:

Dejiny kolonizácii (1994)

Tabu dejín (2004).

Francois Furret (27. 3. 1927 Paríž – 12. 7. 1997 Toulouse)

Náležal k smeru, vyzdvihujúcemu politické dejiny. Vo vlasti boli publikované napr. tieto autorove práce: *Ateliér histórie* (1982), *Cesta intelektuála* (1999), *Čítanie a písanie* (1977) alebo *Marx a francúzska revolúcia* (1996). V preklade vyšli tieto jeho diela:

kohúta“ v kolobehu čias s úctou zmieňuje o Lucienovi Febvrovi: „*Premena trvala štyri alebo päť storočí. Svedčí o tom, ako vysvetľuje Lucien Febvre, príklad imaginárneho obyvateľa Lugduna (Lyonu). V 4. storočí je doma v Ríme i v provincii Belgica, v Kartágu takisto, a ak je senátorom, nepôsobí ako votrelec v kultivovanom prostredí Aleppa alebo Antiochie. Ak však prekročí Rýn alebo Dunaj, je stratený, je medzi barbarmi. O päť storočí je rovnaký obyvateľ Lugduna doma v Trevíre alebo Megdeburgu, hovorí s klerikmi latinsky a rovnako ako oni latinsky i myslí. Ale už nie je doma v arabizovanom Aleppe a dokonca ani v Ravenne, kde sa ocitá medzi schizmatikmi rovnako, ako v Aténach či Konštantínopole. V dôsledku začlenenia nordických prvkov a nových spoločenských štruktúr do starého zriadenia sa tak vytvoril nový svet.*“.

⁶⁸ Cituje ho: FERENČUHOVÁ, Mária. Historici a film, filmári a história. Hranice a prieniky dvoch disciplín. In *Illuminace*, 2004, ročník 16, číslo 1 (52), s. 8.

⁶⁹ Cituje ho: DROBEC, Michal. Postavenie prezidenta vo francúzskom poloprezidentskom systéme. In *Slovenská politologická revue*, 2009, ročník 9, číslo 1, s. 137.

Človek romantizmu a jeho svet

Fašizmus a komunizmus (1998, spolu s nemeckým historikom Ernstom Noltem, 11. 1. 1923)

Francúzska revolúcia, 2 zväzky (1965)

Minulosť jednej ilúzie – esej o ideí komunizmu v 20. storočí (1995)

Premýšľať Francúzsku revolúciu⁷⁰ (1983)

Christiane Klapischová – Zeuberová (1936 –)

Skúmala dejiny ženy v západnej Európe, rodiny v Toskánsku a rituálov života v renesančnej Itálii. Zabudnúť však neslobodno na jej podnetnú dizertačnú prácu *Tvorba a prijatie historickej geografie* (1959) Publikovala dielo *Žena, rodina a rituál v renesančnej Itálii* (1987) a spis *Tieň predkov, esej o imaginárnosti príbuzenstva* (2000).⁷¹ Domnieva sa, že odpor k žene v minulosti súvisel s jej fyziológiou (menštruácia, plodová voda a pôrodné bolesti), vzťahy k prírode a väzbe k hmotnému svetu.⁷²

Jacques Le Goff (1. 1. 1924 Toulon – 1. 4. 2014)⁷³

V prístupe k historickému remeslu sa v mnohom zhoduje s už zosnulým Dubym. Publikoval napr. knihy *Európske dejiny pre deti* (1996), *Stredovekí obchodníci a bankári* (1956), *Stará a nová Európa* (1994) alebo *Z lásky k mestám* (1997). K zrejme

⁷⁰ Poslanie a štruktúra diela sú jasne vysvetlené už v úvodnom upozornení: „Táto kniha obsahuje dve časti, ktoré zodpovedajú dvom rozdielnym obdobiam jej vzniku, predstaveným v obrátenom chronologickom slede, než v akom boli napísané. Prvá časť je pokusom o syntézu otázky, ktorá ma neprestávala zamestnávať od okamihu, kedy som začal študovať toto historické obdobie: ako je možné premýšľať takú udalosť, akou je Francúzska revolúcia? Druhá časť predstavuje postupne etapy a materiály mojej reflexie tejto otázky tak, aby osvetlili cestu, ktorou sa moje myslenie uberalo. Obsahuje predovšetkým polemiku s komunistickými historikmi Francúzskej revolúcie, určenú na to, aby dala vyniknúť nedôslednostiam v dnes prevládajúcej interpretácii tohto javu. Táto polemika sa zrodila z náhod intelektuálneho života: nedomnieval som sa, že je mojou povinnosťou ju znovu po siedmich rokoch napísať v umelo neutrálnom štýle. Taká, aká je, dosvedčuje zvláštnosť sporu, ktorému sa Francúzska revolúcia teší v rámci francúzskeho univerzitného poľa. Prajem si len, aby jej okolnosti vzniku neubrali na preukázateľnosti: na tom jedinom mi záleží. Po tejto dosť masívnej upratovacej práci nasledujú dve štúdie, venované dvom autorom, ktorí sú pre moju kritickú prácu dôležití: Alexisovi de Tocquevillovi a Augustovi Cochinovi. Prečo, to čitateľ na stránkach pochopí: Tocqueville a Cochin sú jediní historici, ktorí navrhovali dôslednú konceptualizáciu Francúzskej revolúcie a ktorí sa zaoberali otázkou, ktorú kladie táto kniha. Systém interpretácie, z ktorým sa stretne v prvej časti, vychádza z ich analýz, ktoré sa mi zdajú viac komplementárne než protichodné. Pokračoval som v ich stopách. Mám to potešenie vpísať do vienka tejto knihy ich dve mená.“ Preberám ho z : FURRET, ref. 15, s. 8.

⁷¹ Podnetnú recenziu poslednej spomínanej knihy napísala: JANOVSKÁ, Darina. Esej o stredovekej genealogii. In Knižnica, 2004, ročník 5, číslo 10, s. 168.

⁷² Podrobnejšie nahliadni: PŮTOVÁ, Barbara. Symbolismus, neřest a dekadence v díle Feliciéne Ropse: příspěvek k antropologii sexuality. In Anthropologia integra, 2010, ročník 1, číslo 2, s. 65.

⁷³ Žiak Jacqua Le Goffa, český historik Martin Nejedlý sa vyslovuje o možnosti uplatnenia prístupov školy aj v rámci skúmania minulosti v iných európskych štátoch: „To, čo ponúka škola Annales, je určitá tendencia historickej vedy, ktorej metódy sú aplikovateľné i na české dejiny. Je to jeden z možných prístupov, ktorý by mal koexistovať vedľa prístupov ďalších.“ Pozri: BOROVIČKA, Lukáš. Nejedlý: spory historiků tady nejsou horší než ve Francii. In F Fakt, časopis studentů Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, 6. 1. 2008.

najkvalitnejšiemu výkonu sa vypál v diele *Zrodenie očistca* (1981), no v českom preklade možno siahnuť tiež po jeho ďalších podnetných zväzkoch:

Encyklopédia stredoveku (1999)

Hľadanie stredoveku (2003)

Intelektuáli v stredoveku (1957)

Kultúra stredovekej Európy (1964)

*Pamäť a dejiny*⁷⁴ (1988)

*Peniaze a život*⁷⁵ (1986)

*Stredoveká imaginácia*⁷⁶ (1985)

Stredoveký človek a jeho svet (1994)

Svätý František z Assisi (1999)

Svätý Ľudovít (1996) – touto prácou sa vrátil k politickým dejinám, reaguje však tiež na snahy II. generácie *Annales*

Telo v stredovekej kultúre – spolu s Nicolasom Truongom (1999)

*Za iný stredovek*⁷⁷ (1977)

Život v znamení histórie – rozhovory s Marcom Heurgonom (1996, slovenský preklad)

⁷⁴ Autor sa pri charakteristike metód výskumu vyslovuje s mimoriadnou pokorou: „*Túto štúdiu som samozrejme smeroval do oblasti myslenia a historickej produkcie Západu, ktorú poznám o niečo menej zle, ako iné civilizácie a ktoré tiež prejavili viac záujmu o plynutie dejín. Snažil som sa však brať – z druhej ruky – do úvahy aj to, aké postoje zaujímajú k histórii iné spoločnosti, vrátane tzv. spoločností bez histórie, ktoré historici dlho prenechávali antropológom a etnológom. pozrieť sa ďalej ako na Západ bolo nevyhnutné už preto, že nás premenlivosť dnešnej doby učinila citlivejšími voči odlišnostiam, pluralite a inakosti.*“ Tieto riadky čerpám z : LE GOFF, ref. 14, s. 11.

⁷⁵ Otázky, ktoré v diele zodpovie, formuluje Le Goff nasledovne: „*Úžera je hriech. Ale prečo? Aké prekliatie stíha mešec, ktorý úžerník naplňa, tak veľmi si ho cení, nechce sa od neho odlúčiť, rovnako, ako Harpagon od svojej truhličky, ale ktorý ho privedie k večnej smrti? Bude sa musieť kvôli svojej záchrane zriecť mešca alebo si nájde (či bude pre neho nájdený) ako zachrániť peniaze i život, tzn. život večný? Veľký úžerníkov súboj sa odohráva medzi bohatstvom a rajom, peniazmi a peklom.*“ K tomu viď: LE GOFF, Jacques. *Peníze a život. Ekonomika a, zbožnosť ve středověku*. Praha: Argo, 2005, s. 15.

⁷⁶ Význam imaginácie charakterizuje Le Goff takto: „*Prečo teda rozširovať dejiny o ďalšiu oblasť, oblasť imaginácie? Za prvé preto, že stále viac historikov vidí, že všetko v živote ľudí a spoločností sú tiež dejiny a všetko podlieha historickému výskumu. Do sféry historikového záujmu spadá dokonca príroda. Ako dôkaz postačujú Histoire du climat Emmanuela Le Roy Ladurieho a nedávne veľmi súčasné dielo Roberta Delorta Les animaux ont une histoire, akási historická zoológia, dejiny z pohľadu prírody a zvierat, nie človeka. Dejiny imaginácie sú v tomto ohľade menej trúfalé, pretože zostávajú vo svete človeka. Ale vďaka psychoanalýze, sociológii, antropológii a úvahe o médiách vieme stále lepšie, že život človeka i spoločnosti súvisí rovnako tak s obrazmi, ako s omnoho hmatateľnejšími skutočnosťami. Tieto obrazy sa neobmedzujú na tie, ktoré obsahujú ikonografické a umelecké diela, ale vzťahujú sa na celý svet mentálnych obrazov. Rovnako tak by sme sa nemali utápať v neohraničenej psychike, pokiaľ platí, že niet myšlienky bez obrazu. Obrazy, ktoré historika zaujímajú, sú kolektívne obrazy, ktoré sú hračkou ortošivých dejín, ktoré sa utvárajú, menia a pretvárajú. Vyjadrujú sa slovami a témami. Sú odovzdávané tradíciou, prijímané jednými civilizáciami od druhých, kolujú premenlivým svetom tried a ľudských spoločností. Patria taktiež k sociálnym dejinám, ale neuzavierajú sa v nich. Paul Alphandéry a Alphonse Dupront dobre ukázali, že to, čo západných kresťanov najviac nutkalo k účasti na križiackej výprave, bol obraz Jeruzalema. Dejiny imaginácie znamenajú ďalšie prehĺbenie dejín vedomia, ktorých obrodu v stredoveku tak obratne vyložil M. D. Chenu.*“ Tak je napísané v : LE GOFF, ref. 8, s. 13.

⁷⁷ Obzvlášť zaujímavé ostáva autorovo pomenovanie „dlhý stredovek,“ ktorý sám definuje nasledovne: „*Ale tým dlhým trvaním našej histórie – pre nás, ako pre odborníkov, ktorí sledujeme tok*

Emanuel Le Roy Ladurie (19. 7. 1929 Moutiers en Cinglais)

Patrí k Braudelovým žiakom. Značne ho však ovplyvnil aj sociológ Pierre Bordieu (1930 – 2002) svojou teóriou sociálnych stratégií a symbolického kapitálu. Odborníci ho zaraďujú k antropohistorikom. Slávnym sa stal už vďaka svojej dizertačnej práci *Languedockí sedliaci 1500 – 1700* (vydaná knižne 1966). Nasledujú nemenej skvelé práce, napr. *Dejiny Francúzska podľa regiónov* (2001), *Prehľad dejín klímy* (2007), *Starý režim* (1991), *Územie histórie* (2 zväzky, 1973 a 1978). V češtine sú dostupné diela *Montaillou – okcitánska dedina v rokoch 1294 – 1324* (1975)⁷⁸ – ňou vzniká mikrohistória – a *Pôst v Romanse – od Hromníc po Popolcovú stredu 1579 – 1580* (1980). Vyslovuje sa aj k súčasnej politickej situácii vo Francúzku – napr. keď prezident odmietol zmienku o Bohu a kresťanstve v návrhu ústavy Európskej únie, vyslovil sa nekompromisne: Je to na posmech. Áno, v tejto otázke zaujal Valéry Giscard d'Estaing stanovisko hodné absolútneho výsmechu. Je predsa evidentné, že Európa je viazaná na kresťanstvo, ba vo svojich počiatkoch sa identifikuje s kresťanstvom.“ Následne vytiahol dvadsať eurovú bankovku a dodal: „Pozrite, tu je znázornené okno gotickej katedrály. Dúfajme, že Giscard d'Estaing ho nechá odstrániť a nahradiť nejakým bezvýznamným motívom.“⁷⁹

Georges Livet (31. 5. 1916 Héricourt – 23. 7. 2002)

Je autorom dejín cestnej siete Francúzska, zaoberal sa aj minulosťou Alsaska a zaujímavou ostáva jeho kniha úvah *Čo sa deje?* (1968). V češtine bola publikovaná jeho práca *Náboženské vojny* (1962).⁸⁰

*dejín – je práve onen dlhý stredovek, tiahnuci sa od 2. alebo 3. storočia nášho letopočtu a pomaly zani-
kajúci s prvými „výstrelmi“ priemyselnej revolúcie – či skôr priemyselných revolúcií – niekedy medzi
19. storočím a našou súčasnosťou. Tento dlhý stredovek, to sú dejiny pred industriálnou spoločnosťou. Pred
ním už to sú iné dejiny a potom nasledujú dejiny súčasnosti, ktoré iba čakajú na svoj zdroj, alebo lepšie
na zrodenie svojej metodológie. Tento dlhý stredovek je pre mňa príkladom onej prázdnej medzery, ktorou
bol stredovek pre renesančných humanistov a – až na žiarivé výnimky – aj pre osvietenov. Je to okamih
stvorenia modernej spoločnosti, civilizácie umierajúcej či mŕtvej vo svojich tradičných roľníckych for-
mách, ale živej v tom zásadnom, čo vytvorila v našich sociálnych a mentálnych štruktúrach, ako je národ,
mesto, štát, univerzita, mlynské koleso a stroj, hodina a hodinky, kniha, vidlička, spodná bielizeň, jedinec,
vedomie a nakoniec revolúcia. Medzi neolitom a priemyslovými revolúciami posledných dvoch storočí nie
je stredovek – minimálne pre západné spoločnosti – ani priepasťou, ani mostom, ale veľkou tvorivou silou,
prerývanou krízami, odtieňovanou rôznymi regionálnymi, spoločenskými či odvetvovými nuansami, silou
vývojovo rozmanitou.“ K tomu vid': LE GOFF, Jacques. Za jiný středověk. Čas, práce a kultura
na středověkém Západě. 18 esejí. Praha: Argo, 2005, s. 11.*

⁷⁸ Zaujímavé je, že najsamprv autor cituje verše z Upanišád, ktoré sú obzvlášť hodné zamyslenia: „Tak, synáčik, ako keď človek podľa jedinej hrudy hlíny spozná všetko hlinené: modifikácia je tu len slovný nástroj, meno. Pravda je, že je to hlina. Tak, synáčik, ako keď podľa jediného kúska medi človek spozná všetko medené: modifikácia tu je len slovný nástroj, meno. Pravdou je, že je to meď. Tak, synáčik, ako keď človek podľa jediných železných nožničiek spozná všetko železné. Modifikácia je tu len slovný nástroj, meno. Pravda je, že je to železo. Také je to učenie, synáčik.“ Tak sa uvádza v práci: LADURIE, ref. 16, s. 9.

⁷⁹ O danom vyjadrení sa zmieňuje: ANONYM. Bez Boha a bez kresťanstva? In Slovenské zvesti. Tlačový orgán Slovákov vo Švajčiarsku, 2003, ročník 25, číslo 7, december 2003, s. 6.

⁸⁰ Jednu z jeho prác hodnotil napr. tiež: PAPAYANIS, Nicholas. Georges Livet. Histoire des routes et des transports en Europe: des chemins de Saint – Jacques a l'âge d'or des diligences. In American historical review, 2004, ročník 109, číslo 1, s. 241 – 242.

Robert Mandrou (31. 1. 1921 Paríž – 25. 3. 1984)

Najväčšmi nadväzoval na Febvra, patril k najvýznamnejším predstaviteľom historickej antropológie. Skúmal najmä dejiny čarodejníctva a mentalitu v rannom novoveku na príklade rodiny Fuggerovcov (1969) a ľudovú kultúru. Nečakane však upadol do nemilosti Fernanda Braudela (1962).⁸¹ K jeho prácam patria napr. *Absolutistická Európa* (1977), *Ľudovít XIV. a jeho časy* (1973), *Populárna kultúra vo Francúzsku v 17. a 18. storočí* (1964), prípadne *Zrod moderného Francúzska. Esej z historickej psychológie* (1961).

Pierre Nora (17. 11. 1931 Paríž –)

Tvrdí, že musím zbierať dokumenty, aby som obstál pred súdom histórie – no len historická pamäť doloží, na čo budem musieť spomínať. Zostavil trojzväzkové monumentálne vlastivedné dielo *Miesta pamäti* (1984, 1986 a 1992) a zo štyroch častí sa skladajúcu prácu *Premýšľanie Francúzska: Miesta pamäti* (1999, 2006, 2009 a 2010). Prvá časť skúma vývoj po roku 1789, druhá do vypuknutia Francúzskej revolúcie a tretia regionálne rozdiely, pretože „každý región, mesto a občas dokonca i mestečko chcú byť uznávané vďaka nejakej lokálnej udalosti.“⁸² Založil a vedie spoločnosť Sloboda pre históriu, ktorá vydala Výzvu z Blois, v ktorej žiada okamžité zastavenie politických tlakov na historickú obec (2005).⁸³ Za zmienku stojí, že sa spolu s kolegom Krzysztofom Pomianom (1934 –) zastali českého spisovateľa Milana Kunderu nasledovným vyhlásením: „Tento dokument je prezentovaný ako evanjelium. Dnes už človek môže byť dovlečený pred tribunál, ktorý by bol poverený vynášaním trestu smrti. Ale môže vás odsúdiť bez toho, že by ste sa mohli brániť hanobeniu, v ktorého oprávnenosť dúfajú vaši prokurátori. Je to kafkovský príbeh. Ten nášho priateľa Milana Kunderu.“⁸⁴

Mona Ozoufová (vlastným menom *Mona Sohier*, 1931 Pluorivo –)

Jej pole záujmov ostáva pomerne široké, počnúc dejinami 19. storočia, pokračujúc dejinami ženy a končiac rôznymi pohľadmi na politický vývoj v štáte v epoche 1789 – 1799. Preslávili ju napr. knihy *Reč žien. Esej o francúzskej osobitosti* (1995), *Škola, cirkev a republika 1871 – 1914* (1962) či *Varennés, smrť kráľovskej moci. 21. jún 1791* (2005). Spolu s Francoisom Furetom napísala *Kritický slovník francúzskej revolúcie* (1989) a *Storočie nastolenia republiky* (1993). Údajne už druhý deň

⁸¹ Mandrou patril k schopným historikom a skvelým prednášateľom. Spolu s Dubym oživilo bádanie v oblasti dejín mentalít. Spolu s Febvrom patril Mandrou k Braudelovým chránencom a po skone tohto veľikána údajne Febvre ťažko niesol, že nie je jediným nositeľom jeho odkazu. V Mandrouov prospech hovoril vek, inteligencia a spokojnosť s nižším postavením – pôsobil ako odborný asistent a nepísal doktorskú prácu. Braudel svojho soka preto zavalil neúnosným množstvom práce v redakcii *Annales* a keď Mandrou zlyhal, bez milosti ho pozbavil miesta. Napokon ho obvinil aj z odcudzenia jedného rukopisu Luciena Febvra. Mandrouovi sa zručil svet ... Tak aspoň spomína: LE GOFF, Jacques. *Život v znamení histórie. Rozhovory s Marcom Heuronom*. Bratislava: Kalligram, 2003, s. 121 – 125.

⁸² Cituje ho: MASLOWSKI, Nicholas. *Politika paměti – mezi minulostí a přítomností*. In *Slovak journal of political sciences*, 2013, ročník 13, číslo 4, s. 279 – 280.

⁸³ Kompletné znenie dokumentu pozri na stránke: <http://beo.sk/udalosti-zo-sveta/1214-vyzva-z-blois-proti-oklietovaniu-historickeho-badania> (navštívené 7.1.2014, 17: 32).

⁸⁴ Podrobnejšie k tomu pozri: ČTK. *Česi majú slabšie právne povedomie, tvrdia francúzski historici*. In *Pravda*, 24.10.2008.

po „dobyť“ Bastily boli dokumenty datované nie 15. júla 1789, ale „druhý deň slobody“ a prvý deň nového roka definovali ako „deň občianskej a morálnej rovnosti, vyhlásený reprezentantmi francúzskeho ľudu.“⁸⁵ V českom preklade vyšli jej diela:

Čo prezrádza román z 19. storočia – medzi starým režimom a revolúciou (2001)
Revolučné sviatky 1789 – 1799 (1976).

Michele Perrotová (18. 5. 1928 Paríž –)

Vo svojich dielach poukazuje na obzvlášť neobvyklé oblasti života. Z jej pera pochádzajú: *Dejiny francúzskeho väznenstva v 19. storočí* (1975), *Dejiny izieb* (2009),⁸⁶ *Dejiny ženy na Západe* (5 zväzkov, s Georgom Dubym, 1990 – 1991), *Predstavy o ženách* (opäť s Dubym, 1992) alebo *Zločin a trest v 19. storočí* (2001).

Michel Vovelle (6. 2. 1933 Gallardon –)

Patrí k stúpencom konštruktivismu v kultúrnych dejinách. Priam programovým dielom uvedeného smeru vo vývoji školy Annales sa stala práca *Baroková zbožnosť a dechristianizácia* (1978). Autor v nej analyzuje 3000 (!) závetov z Provence. K ďalším podnetným spisom patria napr. *1789: Odkaz a pamäť* (1989), *Boje v čase Francúzskej revolúcie* (1993), *Premeny sviatkov v Provenciansku 1750 – 1820* (1976), *Revolučné uvažovanie: spoločnosť a mentality počas Francúzskej revolúcie* (1986), *Smrť na Západe od roku 1300 po naše dni* (1983). Vo svojich prácach o dejinách Francúzskej revolúcie sa priklonil k politickým dejinám. Porovnáva ju s boľševickým pučom z roku 1917.⁸⁷ Konštatuje, že k udalostiam 14.7.1789 došlo kvôli protichodným záujmom meštianstva a aristokracie, pretože prvá zo spomínaných skupín financovala narastajúce dlžoby monarchie, no nedostalo sa jej odmeny v podobe politického vplyvu.⁸⁸

2.4. Štvrtá generácia

André Burguière (1938 Paríž –)

Skúmal život roľníkov vo Francúzsku pred rokom 1789. Napísal napr. *Dejiny školy Annales* (2006), *Manželstvo a láska: Francúzsko od renesancie po revolúciu* (2011), *Slovník historických vied* (1986) a taktiež *Dejiny rodiny* (1989).⁸⁹

⁸⁵ Upozorňuje na to: MARCINKOVÁ, Lucia. Katolícka cirkev a dechristianizačná kampaň vo Francúzsku v rokoch 1793 – 1795. In CHOVANEC, M. – SIPKO, J. (eds.). 6. študentská vedecká konferencia – zborník príspevkov. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2010, s. 515.

⁸⁶ Niekedy býva dielo vnímané ako „dejiny moderného súkromia“.

⁸⁷ TINKOVÁ, Daniela. Lynn Huntová. Francouzská revoluce – politika, kultura, třída (recenzia). In Dějiny – teorie, kritika, 2008, ročník 5, číslo 2, predovšetkým s. 321 – 322. Podobne postupuje napr. aj Marc Ferro.

⁸⁸ Uvádza sa tak na stránke: <http://www.jetotak.sk/le-monde-diplo/oni-nechceli-revoluciu> (navštívené 17.12.2013, 21: 15).

⁸⁹ Burguière údajne tvrdí, že klasická, tzv. nukleárna rodina neexistuje dlhšie ako storočie a vonkoncom nebola typická pred obdobím industrializácie. Spomína to: DELAISI DE PARSEVAL, Genoviève. Konštruovanie rodičovstva v rovnakopohlavných pároch. In Atribút, 2002, ročník 3, číslo 11 – 12, s. 13 – 17.

Francois Dosse (21. 9. 1950 Paríž –)⁹⁰

Venuje sa predovšetkým tzv. *intelektuálnej histórii*. Spísal dejiny školy Annales, životopis svojho staršieho kolegu Pierra Noru (1931 –), ďalej filozofa Gillesa Deleuza (1925 – 1995) a filozofa a psychoanalytika Félixu Guatariho (1930 – 1992) i viacero spisov o štrukturalizme či filozofii dejín podľa názoru Paula Riceura (1913 – 2005) a Michela de Certeaua (1925 – 1986).⁹¹ Je autorom *Dejín štrukturalizmu* (2 zväzky, 1991 a 1992), *Impéria rozumu. Humanizácia humanitných vied* (1995) ale tiež *Renesancie príbehu* (2010).

Roger Chartier (9. 12. 1945 Lyon –)

Predstaviteľ tzv. novej kultúrnej histórie, niektorými autormi radený ešte k III. generácii školy Annales, väčšinou však vnímaný ako vedúca osobnosť jej IV. generácie.⁹² Celoživotnou láskou sa mu stala knižná kultúra Francúzska pred rokom 1789. Preslávil sa článkom *Je možná jediná história čítania?* uverejnenom v nemeckom Časopise pre literatúru a lingvistiku roku 1985. O dvanásť rokov neskôr (1997) vydal s kolegom Guillelmom Cavallom súbor statí *Dejiny čítania v západnom svete*.⁹³ Snaží sa vytvoriť kultúrne dejiny sociálneho života, ktorých cieľom by bolo „porozumieť konfiguráciám a motívom – reprezentáciám sociálnej sféry – ktoré nevedome vyjadrujú pozície a záujmy sociálnych aktérov v ich interakciách a ktoré slúžia na opis spoločnosti, a to takej, aká podľa sociálnych aktérov bola v minulosti, resp. takej, akú by si želali.“⁹⁴ Vydavatelia Cédric Biagini a Guillaume Carnino sa vyslovili: „Historik Roger Chartier (...) poukázal na to, že samostatné alebo kolektívne čítanie, ktoré sa rozšírilo v spoločnosti v 18. storočí, bolo kultúrnym pôvodom Francúzskej revolúcie. Čím, samozrejme, myslíme kritické myslenie, schopnosť argumentovať a diskutovať, politickú výmenu atď. Vidiecke večerné bdenia, literárne salóny sa stali vďaka hlasnému čítaniu priestorom spoločnej pozornosti, ktorú v ľudoch vypestovali....“⁹⁵

⁹⁰ Náleží k štrukturalistom a na konanie jednotlivca si zachováva mimoriadne kritický pohľad: „*Jeho sloboda je redukovaná na tragický obraz kolumbijského dievčata navždy uväzneného v bahne vulkanickej erupcie, z ktorého ju oslobodí len smrť.*“ Cituje ho: BENKO, Juraj. Michael Foucault a jeho predstava metodológie historiografie. In *Človek a spoločnosť*, 2004, číslo 3, s. 2. Spomínaného Foucaulta pravdepodobne škola Annales taktiež ovplyvnila, ako sa domnieva: BURAJ, Ivan. Historická udalosť ako filozofický problém – k Foucaultovmu ponímaniu udalostí. In *Filozofia*, 2004, ročník 59, číslo 1, s. 21.

⁹¹ Uvedený pán vo svojom spise, vydanom v češtine pod názvom: CERTEAU, Michel de. *Psaní dějin*. Praha: Argo, 2011, 348s. s predstaviteľmi školy Annales dosť ostro polemizuje.

⁹² O svojom vnímaní písania dejín sa vyslovuje v diele: CHARTIER, ref. 9.

⁹³ Zmieňuje sa o ňom: PIŠNA, Ivan. Stručný prehľad výskumů a teorii historického čtenáře a dějin čtení ranonovověkého období. In *Studia historiographica Posoniensia*, 2012, ročník 7, číslo 1, s. 15 – 16.

⁹⁴ Podrobnejšie k Chartierovým náhľadom viď: FINDOR, Andrej. Historické reprezentácie: teória a príklad nacionalizácie „kultúrnej nadradenosti.“ In *Filozofia*, 2008, ročník 63, číslo 5, predovšetkým s. 407 – 409.

⁹⁵ Preklad ich vyjadrenia do slovenčiny možno nájsť na <http://www.putnici.sk/news/8145/banery/post.php> (navštívené 11.11.2013, 19: 25)

Bernard Lepetit (1948 – 31. 3. 1996 Paríž)

Zaujal ho vývoj francúzskych miest a dedín v 16. – 20. storočí. Neopomenul ani demografické problémy a taktiež si všimol rozvoj vedeckého poznania v Alžírsku, Egypte a Maroku. Pri charakteristike vývoja sídel ho ovplyvnila filozofia Martina Heideggera. Lepetit v diele *Čas miest* tvrdí, že najdôležitejším ostáva ich súčasný prvok. Existujú len v prítomnosti a minulosť je zrejmá iba vo forme stôp. Všetko, čo tu stojí, môže byť starobylé, no predsa nachádzam iba prítomnosť foriem a využívania. Akoby bol minulý priestorový poriadok vpísaný do vecí nepostrehnuteľný. Práve aktéri mesta (ktorých nekonkretizuje) na svojich pleciach nesú časovú zodpovednosť. Tá spočíva v neustálom sprítomňovaní mesta, vždy novej interpretácii a reflexii.⁹⁶ K jeho ďalším dielam patria napr. *Atlas francúzskej revolúcie* (1987), *Mestá moderného Francúzska* (1988) alebo *Pred industriálny mestský systém: Francúzsko 1740 – 1840* (1994).

Gérard Noiriel (11.7.1950 Nancy –)

Venuje sa predovšetkým otázke imigrácie (k tej sa vyslovil: „imigrácia sa objavila ako problém vo francúzskych dejinách medzi rokmi 1890 – 1900, teda v dobe, kedy vstúpil do širšieho povedomia rozdiel medzi cudzincom a Francúzom“),⁹⁷ ďalej problémom krízy histórie, sociálnym dejinám Francúzska v 19. a 20. storočí, rasizmu, antisemitizmu a nacionalizmu. Neopomína ani porovnanie divadla, histórie a politiky.⁹⁸ K jeho dielam patria napr. *Atlas imigrácie do Francúzska* (2002), *Dejiny, divadlo, politika* (2009), *Populácia, imigrácia a národná identita vo Francúzsku 19. – 20. storočia* (1992) či *Robotníci vo francúzskej spoločnosti* (1986). V českom preklade uzrelo svetlo sveta jeho dielo *Úvod do sociohistórie*.⁹⁹

⁹⁶ Dozvedel som sa to zo štúdie: KOMANICKÁ, Ivana. Cudzinci vo vlastnom meste. In *Kritika a kontext. Časopis kritického myslenia*, 2003, ročník 2, číslo 2, s. 27.

⁹⁷ Cituje ho: SITEK, Pavel. *Obraz druhého: príklady z francouzských dějin*. In *AntropoWebzin*, 2010, ročník 1, č. 3, s. 151.

⁹⁸ Gérard Noiriel, Nicolas Offenstadt (*1967) a Michele Riot – Sarceyová založili roku 2005 Výbor ostráživosti voči verejnému používaniu histórie (CVUH). O aktivitách výboru pojednáva rozhovor Michala Kšíňana s jeho predsedníčkou Laurence de Cockovou, preložený do slovenčiny na stránke <http://forumhistoriae.sk/documents/10180/31570/decock.pdf> (navštívené 12.1.2014, 11: 37)

⁹⁹ Pri definovaní základných pojmov autor konštatuje: „Sociohistória upresňuje koncepty, ktoré označujú vzťahy medzi jedincami. Termín „konfigurácia“ môže byť používaný pre označenie určitej činnosti spájajúcej aktérov zapojených do rovnakého konkurenčného boja. Napr. futbalový zápas môže byť vnímaný ako veľmi jednoduchá konfigurácia, pretože v každom stretnutí sa proti sebe postaví členovia dvoch zúčastnených družstiev, ktoré majú rovnaký cieľ. Termín „zoskupenie“ sa používa na označenie osôb, ktoré takisto majú spoločné záujmy, ale z veľkej časti sa nepoznajú. Každé zoskupenie podlieha určitým pravidlám a má svojich predstaviteľov. Všetci jeho členovia sú nezávislí a to napriek skutočnosti, že niektorí zastávajú miesto ovládaných, zatiaľ čo iní pozíciu ovládajúcich. Podľa študovanej konfigurácie rozoznávame zoskupenie ekonomické (podnik), politické (štát alebo strana), kultúrne (publikum). Termín „komunita“ je vyhradený pre označenie súboru jedincov, spojených vzťahmi, ktoré sú založené na vzájomnej známosti (napr. rodina, dedina či štvrt). Sociohistória, ako si budeme môcť všimnúť, vôbec nepoužíva pojem „sociálna skupina.“ Tento výraz totiž náleží historikom, ktorí definujú sociálne entity na základe „objektívnych“ kritérií (napr. zamestnanie, príjmy). Na označenie súborov jedincov, ktoré vznikajú na základe intervencie použije sociohistorik termíny „socioprofesné skupiny“ alebo „socioprofesné kategórie“ (napr. nezamestnaný, dôchodca). V prípade, že tieto zoskupenia nie sú výsledkom mobilizácie priamo zúčastnených aktérov, budeme hovoriť o „socioadministratívnej kategórii (napr. migranti).“ Píše

Michel de Pastoureau (17. 6. 1947 Paríž –)

Venuje sa predovšetkým symbolike, vexikológii, heraldike a numizmatike. Napísal „farebnú trilógiu“: Čierna – dejiny jednej farby (2008), Modrá – dejiny jednej farby (2002, dostupná už aj v českom preklade)¹⁰⁰ a Zelená – dejiny jednej farby (2013). Z jeho pera však pochádzajú aj iné podnetné diela, hodno spomenúť aspoň *Beštiáre moderného veku* (2011), *Medveď – dejiny padlého kráľa* (2007, taktiež už preložené do češtiny), *Slovník farieb našich čias* (1992), *Tajomstvá jednorozčca* (2013) či *Učebnicu heraldiky* (1979).

Jacques Revel (1942 Avignon –)¹⁰¹

Skúma dejiny Francúzskej revolúcie a sociálne dejiny, no taktiež nenecháva bokom ani otázky teórie vedy a historiografie. Hodno spomenúť aspoň jeho knihy *O chvíli historiografie* (2006), *O kritike dráh. Dvanásť esejí zo sociohistórie* (2006) alebo *Škála hier* (1996).

Jean Claude Schmitt (4. 3. 1946 Colmar)

Patrí k žiakom Jacqua Le Goffa.¹⁰² Zaoberá sa stredovekou kultúrou, herézami a poverami.¹⁰³ Publikoval napr. *Dejiny mládeže na Západe* (1996), *Súbor predstáv: eseje z vizuálnej kultúry modernej doby* (2002), *Telo, rituál, sen a čas: eseje zo stredovekej antropológie* (2001). V českom preklade vyšli tieto jeho práce:

Encyklopédia stredoveku – s Jacquom Le Goffom (1999)

Konvertovanie Hermana Žida: autobiografia, história a fikcia (2003)

*Revenanti: živí a mŕtvi v stredovekej spoločnosti*¹⁰⁴ (1994)

sa tak v : NOIRIEL, Gérard. Úvod do sociohistorie. Praha: Slon – sociologické nakladatelství, 2012, s. 15 – 16.

¹⁰⁰ Uvedené dielo, teda: PASTOUREAU, ref. 11, 216 s. som preštudoval a plne súhlasím s autorom, že až do 12. storočia sa modrá netešila žiadnej obzvláštnej obľube.

¹⁰¹ Zaujímavé je, že istý Jean Francois Revel (vlastným menom Ricard, 1924 – 2006) patril k popredným francúzskym filozofom, novinárom a spisovateľom, „šedou eminenciou ľavice,“ ako sa píše na <http://www.exil.sk/site/spravy.php/2006/04/30/p1986#more1986> (navštívená 9.1.2014, 22: 50).

¹⁰² So starším kolegom spolupracoval na zostavení Encyklopédie stredoveku.

¹⁰³ Skúma tiež stredoveké obrazy a na pracovnom stretnutí Ústavu pre klasické štúdiá Akadémie vied Českej republiky vystúpil s referátom *Obrazy a obrazotvornosť v stredoveku*. Uvádza tak: BAGINOVÁ, Olga. *Legenda: její funkce a zobrazení*. In *Archeologia classica*, 1993, ročník 38, číslo 1 (32), s. 239.

¹⁰⁴ V uvedenej práci sa snaží zodpovedať náročnú otázku: „Čo v stredoveku znamenalo „veriť na revenantov“ pre každého jednotlivého človeka? Odpoveď sa skrýva v na prvý pohľad inom type výpovede, vyskytujúcom sa v obmedzenejšom množstve, a síce v autobiografickom rozprávaní. Pisateľ sa tu neuspokojuje s tým, čo počul alebo videl, a sám sa vyhľadáva za očitého svedka stretnutia s mŕtvymi. Je zrejmé, že i v takom prípade musí byť historik opatrný, lebo v západnej tradícii sú autobiografické spisy už od dôb antiky zaťažované literárnymi modelmi. Už od 12. storočia však vznikajú autobiografické spisy, v ktorých sú vyjadrené autentické pocity a dojmy. V autobiografických textoch sa len vo výnimočných prípadoch stretávame s popisom videnia v bdelom stave, charakteristickom skôr pre prerozprávané príbehy. Niekedy sa tu naopak hovorí o zvláštnom pociťovanom akousi neviditeľnou prítomnosťou a najčastejšie vôbec o sne, viac či menej konzistentnom a prízračnom snovom videní, vyvolanom bolesťou, smútkom a zlým svedomím po úmrtí blízkeho človeka. Takéto príbehy nie sú pre nás tak prekvapujúce, ako rozprávania o víziách vidенých v bdelom stave. Aj my môžeme mať sen o zosnulom príbuznom a v spánku zakúsiť bolesť zo „smrti blízkeho.“ Keď sa v autobiografických rozprávaniach dostaneme až k jadrú

Svätý chrt:Guinefort, liečiteľ detí z 13. storočia (1979)
Svet stredovekých gest (1990)

Záver

Slovenská historiografia nevenovala škole Annales doposiaľ primeranú pozornosť, čo je rozhodne na škodu. O to viac hreje pri srdci niekoľko príspevkov, ktorými jej slovenskí historici uznali jej význam. V zborníku Kapitoly zo súčasnej filozofie dejín sa ňou zaoberajú štyri štúdie, no z toho až tri sú prekladmi z francúzštiny.¹⁰⁵ Podobne zo zahraničia pochádza článok Petra Múckeho, zverejnený v jednom zo slovenských zborníkov.¹⁰⁶ V Historickom časopise sa mi podarilo objaviť niekoľko slov o škole Annales.¹⁰⁷ Recenziu podnetnej Burkeho knihy o tomto zoskupení napísal Ľudovít Marci.¹⁰⁸ Stručný článok o jej pôsobení možno nájsť aj na stránke Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.¹⁰⁹

osobnej viery, zistíme, že jednotlivec rovnako ako spoločenstvo – v stredoveku rovnako ako dnes – prežíva v bolestivom období smútku po zosnulom zásadný konflikt medzi túžbou a nemožnosťou zabudnúť a medzi krehkosťou pamäti a túžbou spomínať.“ Dozvedel som sa to z : SCHMITT, ref. 18, s. 21.

¹⁰⁵ Jedná sa o zborník: KOŽIAK, Rastislav – ŠUCH, Juraj – ZELENÁK, Eugen. Kapitoly zo súčasnej filozofie dejín. Bratislava: Chronos, 2009, 303s. Školou Annales sa zaoberajú tieto štúdie:

BRAUDEL, Fernand. História a spoločenské vedy: dlhé trvanie (s. 240 – 269)

GOFF, Jacques la. Existuje škola Annales? (s. 270 – 291)

GOFF, Jacques la. Stredoveké mentality a dejiny imaginárna. (s. 292 – 301)

KOŽIAK, Rastislav. O škole Annales (s. 229 – 239).

¹⁰⁶ Uvedený článok bol vydaný v etnologickom zborníku: MŮCKE, Pavel. Dědictví Annales aneb francouzské orální historie. In Malé dejiny velkých udalostí. Zväzok 3. Bratislava: Ústav etnológie SAV, 2007, s. 107 – 117.

¹⁰⁷ Svoj článok tu uverejnil: KUDRNA, Jaroslav. French historical method. In Historický časopis, 1978 (!), ročník 25, číslo 4, s. 617 – 622.

¹⁰⁸ Recenzia bola publikovaná pod názvom: MARCI, Ľudovít. Burke, Peter. Francouzská revoluce v dějepisectví. Škola Annales (1929 – 1989). In Studia Historica Nitriensia, ročník 12, 2005, s. 276 – 277.

¹⁰⁹ Pozri k tomu stránku: <http://dai.fmph.uniba.sk/~kravcik/filit/pojem.php?obl=Skola+analisticka> (navštívená 24.3.2014, 19: 33).